STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13559

PRAKTISHE GRAMATIK FUN DER YIDISHER SHPRAKH

Falk Heilperin

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פ. הײלפּערין און מ. װײַנרײַך

פּראַקטישע גראַמאַטיק פֿון דער ײִדישער שפּראַך

ערשטער טײל

צװײטע אױפֿלאַגע

CESHINSKY'S
COMMUNITY BOOK & STATIONERY STORE
[illegible]720 W. Division St., CHICAGO

װילנע — 1929 — װאַרשע

װילנער פֿאַרלאַג פֿון ב. קלעצקין

F. Hajlperin i dr. M. Weinreich
Gramatyka praktyczna języka
żydowskiego. Część pierwsza

F. Hajlperin and dr. M. Weinreich
A Practical Grammar
of Yiddish, First Part

Printed in Poland

Drukarnia „Wyd. Wileńskie" B. Kleckina, Wilno

I. זאַץ

1

גערדאַנק.

די קינדער שלאָפֿן נאָך
ווינט אַ באָבעצע אין וואַלד
פֿערד ביכל מאָרגן טינטער
איך בין שוין איצט אַ גוט קינד
רויך פֿעדער מישל שפּיגל איבער
קליינע פֿייגל שרעק איך נישט
קליינע קינדער וועק איך נישט
הויז אין נאָך ביי זעלטן מאַמע
זומער קאַפּעליוש פֿיש הערינג.

לייען איבער די שורות, וואָס מען פֿאַרשטייט פֿון זיי יאָ אַ געדאַנק.

לייען איבער די שורות, וואָס גיבן נישט קיין געדאַנק.

וויפֿיל שורות זיינען דאָ פֿאַראַן מיט אַ געדאַנק?

וויפֿיל שורות זיינען דאָ פֿאַראַן אָן אַ געדאַנק?

עטלעכע ווערטער, וואָס גיבן צוזאַמען אַ געדאַנק, רופֿן זיך זאַץ.

אַרבעט. 1. טראַכט צו צוויי שורות ווערטער, וואָס גיבן נישט קיין געדאַנק.

2. טראַכט צו עטלעכע שורות ווערטער, וואָס גיבן צוזאַמען אַ געדאַנק.

2

בערל שרײַבט אַ דערצײלונג.

בערלען האָט זיך פֿאַרגלוסט צונויפֿצושטעלן אַ דער־צײלונג. ער האָט אָנגעהויבן צוטראַכטן אַ נאָמען. בײַ אים איז גאָרנישט אַרויסגעקומען. האָט ער דורכן פֿענצטער אַ קראָ דערזען. בערל האָט באַשלאָסן וועגן דער קראָ טאַקע צו שרײַבן. ער האָט שוין אײַנגעטונקט די פֿעדער. פּלוצלינג איז די קראָ אַוועקגעפֿלויגן. בערל איז ברוגז געוואָרן. ער האָט געזאָגט:

— און איך וועל פֿאָרט אָנשרײַבן!

און ער האָט גענומען שרײַבן אַ דערצײלונג אָן אַ נאָמען.

לייען איבער דעם ערשטן זאַץ ביזן פּינטל.

צי קען מען זיך אָפּשטעלן נאָך די ווערטער: בערלען האָט?
און נאָך: בערלען האָט זיך?
און נאָך: בערלען האָט זיך פֿאַרגלוסט?
און נאָך: בערלען האָט זיך פֿאַרגלוסט צונויפֿצושטעלן אַ דערצײלונג?

וועלכע פֿון די 4 רייען ווערטער גיט אַ פֿאַרענדיקטן געדאַנק, וואָס מען קען אים פֿאַרשטיין?

לייען איבער אין דער דערצײלונג דעם צווייטן זאַץ און שטעל זיך אָפּ ווו מען דאַרף.

הער זיך צו, ווו לאָזט אַראָפּ דעם קול לייענענדיק — אינמיטן צי סוף זאַץ?

קוק זיך צו, וואָס פֿאַר אַ צייכן ס'שטייט דאָרט, ווו דער קול לאָזט זיך אַראָפּ און מען דאַרף זיך אָפּשטעלן.

צום סוף פֿון אַ פֿאַרענדיקטן זאַץ, ווו דער קול לאָזט זיך אַראָפּ און מען דאַרף זיך אָפּשטעלן, שרײַבט מען אַ פּינטל.

3

אַט וואָס בערל האָט אָנגעשריבן:

אונדזער קלאַס איז זייער אַ קליינער. ער האָט אינגאַנצן צוויי פענצטער. אין ווינקל שטייט אַן אויוון. ניט ווייט פון אויוון שטייט דער טאָוול. אויף די ווענט הענגען בילדער. אַלע קינדער זיצן און לערנען. אָפטמאָל ווילט זיך מיר ניט לערנען. איך וויל בעסער מאָלן מענטשעלעך. ניט אַ־לעמאָל קומען ביי מיר די מענטשעלעך גוט אַרויס. איך וועל אַמאָל אויסוואַקסן אַ גרויסער. דעמאָלט וועל איך זיין אַ מאָלער.

ציייל איבער, וויפיל מאָל מען דאַרף זיך אָפּשטעלן לייענ־דיק בערלס דערציילונג.

קוק דורך, צי האָט בערל גוט אויסגעשטעלט די פינטלעך.

אַרבעט.

3. שרייב איבער בערלס דערציילונג אין דיין העפט.

4. שרייב אַליין אַן אַ דערציילונג און שטעל אויס די פינטלעך ווי מען דאַרף.

4

דאָס מײַזן=מײדעלע.

אַ ראָב איז געפֿלױגן איבערן טײַך
ער האָט געטראָגן אַ מײַזעלע אין מויל
אַ מענטש איז געגאַנגען פֿאַרבײַ דער
מענטש האָט אַ װאָרף געטאָן אַ שטײן
אויפֿן ראָב דער ראָב האָט דאָס מײַ=
זעלע אָפּגעלאָזן דאָס מײַזעלע איז אַרײַנ=
געפֿאַלן אין טײַך דער מענטש האָט עס
אַרויסגענומען און געבראַכט אַהײם דער
מענטש האָט ניט געהאַט קײן קינדער
איז בײַ אים פֿון דעם מײַזעלע געװאָרן
אַ מײדעלע

לייען איבער די דערציילונג אָפּשטעלנדיק זיך און אַראָפּלאָזנ=
דיק דעם קול צום סוף פון יעדן זאַץ.

וואָס האָט דיר געשטערט גלייך צו לייענען ווי ס׳באַדאַרף צו זיין?

אַרבעט. 5. שרייב איבער און שטעל אוים פינטלעך ביי די אָפּשטעלן.

5

ביי דער וויג.

דאָס וויגעלע וויגט זיך דאָס לעמפּעלע ברענט
די באָבעניו זיצט איבער מיר אָנגעבויגן
איך זע אירע קליינינקע דאַרינקע הענט
איך קוק אין די אַלטינקע אויגן
דאָס וויגעלע וויגט זיך אַהין און אַהער
אַ זאָך שטריקט די באָבע זי לאָזט שטיל אַ טרער

צי איז דיר געווען גרינג איבערצולייענען דאָס ליד?
פאַרוואָס איז עס געווען שווער?
שטעל אוים די פינטלעך ווו מען שטעלט זיך אָפּ און מען לאָזט אַראָפּ דעם קול, דאָס הייסט צום סוף פון יעדן זאַץ.

אַרבעט. 6. שרייב איבער דאָס ליד אַזוי, אַז יעדער נייער זאַץ זאָל זיך אָנהייבן פון אַ נייער שורה.

6

פֿרי=יאָר.

ס'איז אָנגעקומען דער פֿרי=יאָר די
זון האָט גענומען וואַרעמען דער שניי
איז צעגאַנגען צווישן די פֿאַראַיאָריקע
גרעזער האָבן זיך באַוויזן פֿרישע
גרעזעלעך די קנאָספּן אויף די ביימער
האָבן זיך געעפֿנט עס זיינען פֿון זיי
אַרויסגעקראָכן יונגינקע בלעטעלעך די
בין האָט זיך אויפֿגעכאַפּט פֿון איר
ווינטערדיקן שלאָף די בושלען זיינען גע=
קומען צו פֿליען קינדער ווילן שוין מער אין
שטוב ניט זיצן אין דרויסן איז פֿריילע=
כער

7. שרייב איבער די דערציילונג און באַצייכן ריכטיק די ערטער, ווו דער קול לאָזט זיך אַראָפּ און מען שטעלט אַ פּינטל. אַרבעס.

8. באַשרייב, ווי אַזוי דו ביסט געגאַנגען אויף אַ שפּאַציר אין פעלד, צי אין וואַלד, צי אין שטאָטגאָרטן.

7

אַ שפּאַציר אין וואַלד.

הײַנט זײַנען מיר געגאַנגען שפּאַצירן אין וואַלד דער וואַלד איז געווען אַן אומעטיקער פון די ביימער פאַלן אַראָפּ די בלעטער די געבליבענע בלעטער אויף די ביימער זײַנען געלע די פייגעלעך זײַנען אַוועקגעפלויגן מיר האָבן אָנגעקליבן געלע בלעטער מיר האָבן פון זיי געפלאָכטן קרענץ מיט די קרענץ וועלן מיר אויספּוצן אונדזער קלאַס די שענערע בלעטער האָבן מיר געבראַכט אין שול מיר וועלן זיי פאַרטריקענען

שטעל אויס די פּינטלעך ווו מען דאַרף.

לייען איבער די ערשטע צוויי זאַצן און הער זיך צו, ווי אַזוי רעדט זיך אַרויס דאָס וואָרט ו ו אַ ל ד אין ערשטן זאַץ און ווי אַזוי אין צווייטן. צי רעדט זיך דאָס וואָרט אַרויס אין ביידע זאַצן מיט דעם זעלבן קול (מיט דעם זעלבן טאָן)? אין וועלכן זאַץ רעדט זיך אַרויס דאָס וואָרט וואַלד ש ט אַ ר ק ע ר?

לייען איבער דעם דריטן און דעם פערטן זאַץ. אין וועלכן פון זיי רעדט מען אַרויס שטאַרקער דאָס וואָרט בוימער?

אַרבעט. 9. שטרייך אונטער אין יעדן זאַץ דאָס שטאַרקסטע וואָרט.

8

פראגעס און ענטפערס.

היינט האָבן מיר שפּאַצירט אין וואַלד.

1) ווען האָבן מיר שפּאַצירט אין וואַלד? היינט האָבן מיר שפּאַצירט אין וואַלד.

2) ווער האָט היינט שפּאַצירט אין וואַלד? היינט האָבן מיר שפּאַצירט אין וואַלד.

3) וואָס האָבן מיר היינט געטאָן אין וואַלד? היינט האָבן מיר שפּאַצירט אין וואַלד.

4) ווו האָבן מיר היינט שפּאַצירט? היינט האָבן מיר שפּאַצירט אין וואַלד.

לייען איבער די פיר ענטפערס און ווייז אָן אין יעדן פאַל דאָס שטאַרקסטע וואָרט.

ווי אַזוי האָסטו געקענט אויף פאַרשיידענע פראַגעס ענטפערן מיט די זעלביקע ווערטער?

פון דעם, צי מיר ריידן אַרויס איינס פון די ווערטער פון זאַץ שטאַרקער, הענגט אָפּ דער באַטייט פון דעם זאַץ. אַרויסריידן שטאַרקער איינס פון די ווערטער הייסט שטעלן דעם טראָפּ (טאָן) אויף דעם וואָרט. ווען מיר שטעלן דעם טראָפּ ניט אויף דעם געהעריקן וואָרט, איז דער געדאַנק פון דעם זאַץ ניט גוט פאַרשטענדלעך.

9

יודל דאָס לערנייִנגל.

ביי בערל-לייב דעם שמיד איז גע-
ווען א לערנייִנגל. דאָס לערנייִנגל האָט
מען גערופן יודל. יודל איז פון באַגינען
ביז זונאונטערגאַנג געשטאַנען מיטן
באַלעבאָס ביי דער אַרבעט. יודל האָט
געצויגן דאָס הענטל פון בלאָזזאַק.
דער בלאָזזאַק האָט געבלאָזן אויף די
קוילן. דאָס פייער איז געוואָרן גרויס.
דערפון האָט דאָס אייזן זיך אָנגע-
גליט. דעמאָלט האָט בערל-לייב גענו-
מען דאָס אייזן אויף דער קאָוואַדלע.
ער האָט דאָס אייזן געקערט מיט דער
צוואַנג. יודל האָט אויף דעם געשלאָגן
מיטן גרויסן האַמער.

לייען איבער די דערציילונג און שטעל אין יעדן זאַץ דעם געהעריקן טראָפּ.

ניב אַכטונג וויפֿיל ווערטער מיט אַ טראָפּ (באַטאָנטע ווערטער) זײַנען פֿאַראַן אין יעדן זאַץ.

> **געוויינלעך האָט אַ זאַץ נאָר איין באַטאָנט וואָרט.**

אַרבעט. 10. שרײַב איבער די דערציילונג אין העפֿט און שטרײַך אונטער די באַטאָנטע ווערטער.

10

פֿראַגעס און ענטפֿערס.

בײַ בערל=לייבן איז געווען אַ לערנייִנגל.

1) בײַ וועמען איז געווען אַ לערנייִנגל? בײַ בערל=לייבן איז געווען אַ לערנייִנגל.

2) ווער איז געווען בײַ בערל=לייבן? אַ לערנייִנגל איז געווען בײַ בערל=לייבן.

דאָס לערנייִנגל האָט מען גערופֿן יודל.

1) וועמען האָט מען גערופֿן יודל? דאָס לערנייִנגל האָט מען גערופֿן יודל.

2) ווי אַזוי האָט מען גערופֿן דאָס לערנייִנגל? יודל האָט מען גערופֿן דאָס לערנייִנגל.

באַמערק אין דעם ערשטן בײַשפּיל דעם סדר פֿון די ווערטער אין בײדע ענטפֿערס. באַטראַכט דאָס זעלביקע אין די ענטפֿערס פֿון דעם צווייטן בײַשפּיל.

> **צוזאַמען מיט דעם טראָפּ בײַט זיך אָפֿטמאָל אויך דער סדר פֿון די ווערטער אין זאַץ.**

11

די מאַמע.

אין פענצטער איז נאָך פינצטער
עס שלאָפן נאָך די קינדער
און זי — זי גייט שוין שטילערהייט
זי ברענגט שוין פרישע מילך און ברויט
פאַר די קליינע קינדער

אינאָווגט היט דער זייגער
עס שלאָפן שוין די קינדער
און זי — זי זיצט זיך שטילערהייט
זי זיצט און העמדלעך ווייסע נייט
פאַר די קליינע קינדער

ארבעט. 11. שטעל אוים פינטלעך ווו מען דאַרף.
12. שטרייך אונטער די באַטאָנטע ווערטער אין די זאַצן.

12

פ ר אָ ג ע ס.

זי ברענגט שוין מילך און ברויט פאַר די קליינע קינדער.

1) ווער ברענגט שוין מילך און ברויט פאַר די קליינע קינדער?
2) וואָס טוט זי שוין?
3) וואָס ברענגט זי שוין?
4) פאַר וועמען ברענגט זי שוין מילך און ברויט?

ארבעט. 13. ענטפער אין דײַן העפט אויף אַלע פראַגעס. דאָס באַטאָנטע וואָרט פון ענטפער דאַרף מען אונטער־שטרײַכן. אויף די פראַגעס 3 און 4 ענטפער אויך אַזוי, אַז עס זאָל זיך צוזאַמען מיטן טאָן בײַטן דער סדר פון די ווערטער אין זאַץ.

13

פרעגזאַץ און אויסרופזאַץ.

I	II	III
ער שטייט אויף.	שטיי שוין אויף!	פאַרוואָס שטייסטו ניט אויף?
איך האָב דיר געבראַכט דאָס בוך.	ברענג מיר שוין אָפּ דאָס בוך!	צי וועסטו מיר שוין הײַנט ברענגען דאָס בוך?
עס איז דרײַ דער זייגער.	אַך, ס'איז שוין דרײַ דער זייגער!	וויפיל איז איצט דער זייגער?
געווען הײַנט אַ שלעכטער טאָג.	נו־נו, איז דאָס געווען אַ טאָג!	וועלכער טאָג איז געווען אַ שלעכטער?
איך קום שוין.	קום אַהער!	אפשר זאָל איך קומען אַהער?
זיי זײַנען אַוועקגעפאָרן.	אַ שאָד, זיי זײַנען שוין אַוועקגעפאָרן!	צוליב וואָס זײַנען זיי אַוועקגעפאָרן?

הער זיך גוט צו, ווי אַזוי מען שטעלט דעם קול (די אינ־טאָנאַציע) בײַ די זאַצן פון דעם I, דעם II און דעם III סלופּיק.

מיט וואָס פאַר אַ קול רעדסטו אַרויס די זאַצן פון דעם II סלופּיק?

וואָס פאַר אַ צייכנס שטייען נאָך די זאַצן פון דעם II סלופּיק?

מיט וואָס פאַר אַ קול רעדסטו אַרויס די זאַצן פון דעם III סלופיק?

וואָס פאַר אַ צייכנס שטייען נאָך די זאַצן פון דעם III סלופיק?

> דער זאַץ, וואָס דריקט אויס אַ פראַגע, רופט זיך **פרעגזאַץ**. ער שרייבט זיך מיט אַ **פרעגצייכן**. דער זאַץ, וואָס דריקט אויס אַן אויסגעשריי אָדער אַ רוף, הייסט **אויסרופזאַץ**. ער שרייבט זיך מיט אַן **אויסרופצייכן**.

14

אַ פאָלקסלידעלע.

פייגעלע, פייגעלע!
פי פי פי.
ווו איז דיין טאַטע?
ניטאָ הי.
ווען וועט ער קומען?
מאָרגן פרי.
וואָס וועט ער דיר ברענגען?
אַ גלעזעלע ביר.
ווו וועט ער עס שטעלן?
הינטער דער טיר.
ווער וועט טרינקען?
איך מיט דיר.

אויפגאַבע. 14. שרייב איבער דאָס גאַנצע און שטרייך אונטער די פרעגזאַצן.

15

רעטענישן.

1) וואָס איז העכער פֿאַר אַ הויז
וואָס איז פֿלינקער פֿאַר אַ מויז

2) וואָסער וואַסער איז אָן אַ זאַמד
וואָסער מֶלֶך איז אָן אַ לאַנד

3) ווער גייט און שטייט הענגענדיק

4) ווער גייט זומער אײַנגעדעקט און ווינטער נאַקעט

לייען איבער די זאַצן מיט דעם געהעריקן קול און שטעל ווי מען דאַרף די פֿרעגצייכנס.

אַרבעט. 15. שרײַב אַרײַן די רעטענישן מיט די פֿרעגצייכנס אין העפֿט. באַשייד די רעטענישן און פֿאַרשרײַב זייער באַשייד.

16

אויפֿן פֿראָסט.

די ייִנגלעך האָבן זיך אַרויסגעשאָטן פֿון שול.
כּאַראַ פֿראָסט! סאַראַ זון! סאַראַ מְחַיה!
און מען האָט זיך גענומען יאָגן נאָך אַ שליטן. דעריאָגט און אויסגעוועצט זיך איינער לעבן אַנדערן ווי פֿייגעלעך אויפֿן דאַך. גלאַנצן מיט די אייגעלעך אַרום זיך.
פֿלוצלינג האָט זיך דער באַלעבאָס פֿונעם שליטן אויפֿגעכאַפּט. ער איז געווען אַנטדרעמלט געוואָרן.

— אָ, איר אַזוינע און אַזוינע! — האָט ער גענו-
מען שרײַען. — אַט וועל איך אײַך! אַוועק, קונדייסים!
די חברה פון שלימן — האַפּ! און געמאַכט פּיס!
— היי, קינדער! מיט שניי פאַרוואַרפט אים!
אין איין רגע האָבן זיי פאַרשאָטן אי דעם שלימן,
אי דעם שמײַסער, אי דאָס פערד.

לייען איבער די דערציילונג מיטן געהעריקן קול און דער-
קלער, פאַרוואָס עס שטייען דאָ אויסרופצייכנס.

אַרבעט. 16. שרײַב אויס די אויסרופזאַצן אין העפט.
17. לייען איבער מיטן געהעריקן קול דאָס ליד:

פּ אָ ל י ד ע ר פּ אָ פּ ו ג ײַ.

היי, דו גרינער פּאָפּוגײַ
מיטן שנאָבל ווי אַ שופר!
זאָג! וואָס שרײַסטו אײַ און אײַ
גאַנצע טעג אָן אויפהער?
פינטלט פּאָלי מיטן אייגל,
שרײַט און פינטלט מיטן אייגל:
פּאָלי וויל אַ בייגל!

18. שרײַב איבער דאָס ליד צו זיך אין העפט.

17

פֿייגל פֿליען.

נעכטן האָבן מיר געשפּילט אין הויף.
האָט שמעלצער אויסגעשריען:
- פֿייגל פֿליען
- טאַקע, טאַקע. פֿייגל פֿליען
- !!! !!!
- אָן, דאָרטן אינדערהייך
מיר אַלע האָבן טאַקע דערזען אַ
סך, אַ סך פֿייגל אינדערהייך: פֿריער
איז געפֿלויגן איינער, הינטער אים -
צוויי, דערנאָך דריי און דערנאָך
בסדר אַלע מער.
- דער ערשטער פֿויגל איז עס זיי=
ער לערער - האָט חנה געפֿרעגט.

די קינדער האָבן גענומען לאַכן און
שרייען:
- די פֿייגל לערנען זיך ניט
- די פֿייגל האָבן קיין לערער ניט
דערווײַל איז אַרויס דער לערער.
- פֿונוואַנען קומען די פֿייגל -
האָבן מיר אים געפֿרעגט - און וואָס
פֿאַר פֿייגל זײַנען עס
דער לערער האָט אונדז געזאָגט:
- קומט אין קלאַס אַרײַן, וועל איך
אײַך דערציילן.

אַרבעט. 19. שרײַב איבער דאָס גאַנצע.

20. שטעל אויס די פֿרעגצייכנס און די אויסרופֿצייכנס
וווּ עס פֿאָדערט זיך.

21. שטרײַך אונטער די פֿרעגזאַצן און די אויסרופֿזאַצן.

II. וואָרט

18

אַ שמועס פונדערווײַטנס.

איטעלע!

וואָס?

ווּ ביסטו?

דאָ!

וואָס טוסטו?

איך לייען אַ בוך.

קום אַהער!

איך לייג נאָר אַוועק דאָס בוך און לויף שוין צו דיר.

ציילט אויס, וויפיל ווערטער זײַנען פאַראַן אין יעדן זאַץ.

די צאָל ווערטער אין זאַץ איז ניט באַגרענעצט.

אַרבעט. 22. שרײַב אָן צוויי זאַצן צו 1 וואָרט און דרײַ זאַצן צו 2 ווערטער אין יעדערן.

23. שרײַב אָן צוויי זאַצן צו 3 ווערטער, צוויי זאַצן צו 4 ווערטער, איין זאַץ פון 5 ווערטער.

19

אין מײַן פעטערס גאָרטן.

בײַ מײַן פעטער אין פרוכטגאָרטן וואַקסן עפּל־ביימער, באַרנביימער, קאַרשנביימער, פלוימענביימער און אַנדערע פרוכטביימער. פרילינגצײַט איז דער גאַנצער גאָרטן באַשאָטן מיט ראָזעלעך בליעכץ, און האַרבסטצײַט שמעקט ער מיט דעם ריח פון פאַרטיקע עפּל און באַרן. אין די זומערטעג פילט מען ניט אין דעם בלעטערשאָטן די היץ פון דער זון. ס׳איז דעמאָלט גוט דאָרט צו ליגן, הערן ווי די פייגל פיפּטשען און זען, ווי די זומער־פייגעלעך פלאַטערן אינדערלופטן.

אַרבעט. 24. שרײַב אויס און שטרײַך אונטער די ווערטער, וואָס באַשטייען פון צוויי, למשל: פרוכטגאָרטן, עפּלביימער

25. שרײַב אָן דערקלערונגען צו די אונטערגעשטראָכענע ווערטער לויט דעם בײַשפּיל:

פרוכטגאָרטן — אַ גאָרטן, וואָס אין אים וואַקסן פרוכט.

26. שטעל צוזאַמען איין וואָרט פון די געגעבענע עטלעכע לויט דעם בײַשפּיל:

צימער פאַר קינדער = קינדער־צימער.
ברויט פון קאָרן =
עסענץ פון עסיק =
קאָרב פאַר פּאַפּיר =
אַ שטיין פון אַ מיל =

צײַט פון ווינטער = ווינטערצײַט.
אַ צימער פאַר די לערער =
אַ נעסט פון פויגל =
אַ טיש, וואָס מען שרײַבט אויף אים =
אַ מעסער, וואָס מען האַקט מיט אים =

וווּרטער, וואָס באַשטייען פֿון עטלעכע, רופֿן זיך צו־נויפֿגעשטעלטע.

אַ צונויפֿגעשטעלט וואָרט רעכנט זיך ניט פֿאַר צוויי, נאָר פֿאַר איין וואָרט. די טיילן פֿון צונויפֿגעשטעלטן וואָרט טיילן זיך ניט אָפּ מיט קיין בלייַ.

20

1) ס'איז דער האַרבסט געקומען.

2) ס'קינד איז נעבעך קראַנק.

3) כ'האָב מענטשעלעך, פּאַיאַצעלעך, וואָס ברעכן זיך און שפּרינגען.

4) מ'האָט מיטאַמאָל פֿאַרגעסן די נויט.

ציילט איבער, וויפֿיל ווערטער זייַנען אין דעם זאַץ נומער 1: ס'איז, דער, האַרבסט, געקומען. ווי אַזוי קען מען זאָגן אַנדערש אָנשטאָט ס'איז? טאָ פֿון וויפֿיל ווערטער איז צונויפֿגעשטעלט ס'איז? פֿון וועלכע צוויי? צי רעדט זיך אַרויס דאָס ערשטע וואָרט אינגאַנצן?

וויפֿיל ווערטער זייַנען אין דעם זאַץ נומער 2? פֿון וועלכע ווערטער איז צונויפֿגעשטעלט ס'קינד? וויפֿיל ווערטער זייַנען אין דעם זאַץ נומער 3? און וויפֿיל אין דעם זאַץ נומער 4?

וואָסער וואָרט איז צונויפֿגעשטעלט פֿון צוויי אין דעם זאַץ נומער 3? אין דעם זאַץ נומער 4?

וואָסער וואָרט איז געקירצט אין דעם זאַץ נומער 3? וואָסער וואָרט איז געקירצט אין דעם זאַץ נומער 4? וועלכע געקירצטע ווערטער האָבן מיר אין די 4 בייַשפּילן?

די ווערטער דאָס, עס, איך, מען ווערן אָפּט-מאָל געקירצט און צוגעשטעלט צום אָנהייב פון דעם צווייטן וואָרט. דעמאָלט קומט נאָך זיי אַ שטריכעלע פון אויבן. דאָס שטריכעלע רופט מען אַפּאָסטראָף.

דאָס געקירצטע וואָרט רעכנט זיך פאַר אַ טייל פון דעם צווייטן וואָרט, צו וועלכן ס'איז צוגעשטעלט; דאָס געקירצטע צוזאַמען מיטן צווייטן רעכענען זיך פאַר איין וואָרט.

21

געקירצטע ווערטער.

אַרבעט. 27. קירצט די געגעבענע ווערטער לויט דעם אָנגעוויזענעם בײַשפּיל:

איך וויל = כ'וויל	עס רעגנט = ס'רעגנט
איך גיי =	עס בליצט =
איך נעם =	עס איז =
איך טו =	עס שמעקט =
איך שרײַב =	עס רוישט =
איך עס =	עס נעמט =

28.

דאָס קינד = ס'קינד	מען גייט = מ'גייט
דאָס טישעלע =	מען זעט =
דאָס מעסערל =	מען הערט =
דאָס לעפעלע =	מען כאַפּט =
דאָס בעטעלע =	מען שטעלט =
דאָס ייִנגעלע =	מען נעמט =

29. פאַרקירץ אין די נעגעבענע זאַצן די אונטערגע־שטראָכענע ווערטער.

איך בין גאָרניט אַזאַ צדיק, איך זאָל ניט עסן קיין פלייש. איך בראַקיר ניט מיט אַ פישעלע אויך. עס ריפעט דער ווינט מיטן טויער. עס שלאָגט אין דער נאַכט פון אַ פענצטער אַ פרייליכע שיין. מען האָט אים געריפן ציגל. איך בין שוין גראָ און אַלט געוואָרן. ליוסי! עס ווינט דיין שיינע ליאַלקע! מען איז געפאַלן אויף אַ שׂכל! עס וועלקן בוים און בלום. עס האָט דער פעטער איצי אויסגעלערנט שניידעריי. דאָס לאָשיקל איז אויסגעוואַקסן און געוואָרן אַ פערדל.

22

ווינטעראָווענט.

ווינטער. אָוונט. שטיל און רויִק
איז אין אונדזער הויז.
ביי דעם אויוון זיצט די באָבע,
האַלט מיך אויף איר שויס.

מיט אַן אומעטיקן שמייכל
קוקט זי אויף דער פּלאַץ
און דערציילט מיר, ווי אַ פויגל
האָט געלעבט ביים ים.

ווינטער. ווינ — טער.

גיב אַ קוק, ווי אַזוי דאָס וואָרט ווינטער איז אָנגע־שריבן דאָס ערשטע און דאָס צווייטע מאָל. באַמערק, וויפיל מאָל דו אָטעמסט אויס די לופט ביים וואָרט ווינטער. דאָס וואָרט ווינטער טיילט זיך אין צוויי טיילן.

לייען איבער אויפן זעלביקן שטייגער, טיילנווייז, דאָס וואָרט אומעטיק: או — מע — טיק. דאָ האָסטו דריי טיילן.

לייען איבער דאָס גאַנצע ליד, און יעדער מאָל, ווען עס הייבט זיך אָן אַ נייער טייל, גיב אַ קלאַפּ מיטן פינגער אויפן טיש.

אַרבעט. 30. שרייב איבער דאָס ליד צו זיך אין העפט, און דאָרט, ווו דו האָסט ביים לייענען אַ קלאַפּ געטאָן מיטן פינגער, שטעל אַריין אַ פּאַסיקל. ביישפּיל:

ווינ-טער. אָ-וונט. שטיל און רו-יִק
איז אין אונ-דזער הויז.

באַמערק, אַז די ווערטער ווינטער, אָוונט לאָזן זיך פריי אַרויסריידן טיילנווייז: ווינ-טער. אָ-וונט. די ווערטער שטיל, און, אין לאָזן זיך ניט פריי אַרויסריידן טיילנווייז.

> דער טייל פון וואָרט, וואָס לאָזט זיך פריי אַרויסריידן באַזונדער, רופט זיך טראַף

23

טראַף.

אַרבעט. 31. צעטייל די ווערטער אויף טראַפן:

טאַ — טע	שריי — ען	הָ — דר	גע — בן	לע — פל
מאַ — מע	לײַ — ען	תּל — מיד	זו — כן	בי — כל
לערער	מאַנט—לען	פּנים	לויפן	טישל
פעדער	געהאַט	מלך	צאַפּן	בענקל
אַרבעט	נאַטור	שׂמחה	שרייבן	הענטל
טינטער	קומען	פּסח	רייסן	פיסל
מעקער	האַנדלען	סוכות	כאַפּן	הינטל

צו וויפל טראַפן האָבן די געגעבענע ווערטער?

דערמאָן זיך פינף ווערטער, וואָס לאָזן זיך נ י ט טיילן אויף קיין טראַפן. צו וויפיל טראַפן האָבן אַזעלכע ווערטער?

> דאָס וואָרט, וואָס באַשטייט פון איין טראַף, רופט זיך איינטראַפיק וואָרט.
> דאָס וואָרט, וואָס באַשטייט פון צוויי טראַפן, רופט זיך צווייטראַפיק וואָרט.

24

ט ר אַ ף.

גענוג שוין געהוליעט, גענוג שוין געשטיפט!
זעט, ווי דער שווייס פון די פּנימער טריפט,
זעט, ווי צעפּאַליעט איר זייט און צעפּלאָנטט,
הענט ניט געוואַשן און האָר ניט געקאַמט.

אַרבעט: 32. שרייב איבער די פיר שורות און שטרייך אונטער מיט א י י ן פּאַסיקל די איינטראַפיקע ווערטער, מיט צ ו ו י י פּאַסיקלעך די צווייטראַפיקע ווערטער.

33. צייל איבער, וויפיל טראַפן האָבן די ווערטער: געהוליעט, פּנימער, צעפּאַליעט, געוואַשן?

> דאָס וואָרט, וואָס באַשטייט פון דריי טראַפן, רופט זיך דרייטראַפיק וואָרט.

באַטראַכט זיך, צי זיינען פאַראַן אויך פ י ר ט ר אַ פ י ק ע ווערטער? פ י נ פ ט ר אַ פ י ק ע ווערטער?

זוכצעטל פאַר די וואָס קענען זיך ניט דערמאָנען:
אויסטייקער. איבערגעפירטער. אויסגעשטערנטער. קאַפּאָטקעלע. קאַמיזעלקע.
אונטערגעשפּאַרטער. איבערגעשריבענער. אויסגעוואַשענער.

25

אַ ק צ ע נ ט.

נעם דאָס װאָרט ש װ ע ס ט ע ר. צעטײל עס אויף טראַפֿן. װאָס פֿאַר אַ טראַף װערט אַרויסגערעדט שטאַרקער? צי מעג מען אויך אַרויסרײדן ש װ ע ס ט ע ר אַזוי, אַז דער צװײטער טראַף זאָל זײַן שטאַרקער?

> אין יעדן װאָרט, װאָס באַשטײט פֿון עטלעכע טראַפֿן, װערט אײן טראַף אַרויסגערעדט שטאַרקער. אַנדערש זאָגט מען: אויף דעם טראַף שטײט דער אַ ק צ ע נ ט.
>
> דעם אַקצענט באַצײכנט מען מיט אַ שטריכעלע איבער דעם טראַף.

לײען איבער די װײַטערדיקע זאַצן. בײַ יעדן טראַף גיב אַ קלאַפּ מיטן פֿינגער אין טיש; בײַ דעם טראַף, װוּ עס שטײט דער אַקצענט, גיב אַ שטאַרקערן קלאַפּ, בײַ די אַנדערע שװאַכער:

פֿאַרגאַנגענע װאָך זײַנען מײַנע ברידער געװען אין טעאַטער. שײנדעלע איז פֿראַפּ אין גאָרטן געזעגנען זיך מיט אירע בלומען.

אַרבעט. 34. שרײַב איבער צו זיך אין העפֿט די װײַטערדיקע זאַצן און שטעל אַװעק די אַקצענטן בײַ די װערטער, װאָס האָבן מער װי אײן טראַף:

חנהלע האָט פֿאַרגעסן צו ברענגען איר לײענבוך. די פֿאַרשטעלונג איז אַלעמען זײער געפֿעלן. דער ערשטער קלאַס איז אַװעק מיטן לערער אויף אַן עקסקורסיע.

35. שרײַב איבער פֿון דײַן לײענבוך פֿינף שורות און צעשטעל די אַקצענטן װוּ מען דאַרף.

26

ווי אזוי מען האָט מײַן ברודערל צוגעגנבעט.

היינט האָט מען מײַן ברודערל יאַנקעלען צוגעגנבעט. אין שטוב איז געווען זייער דושנע. פליגן האָבן אים געביסן. האָט די מאַמע אים אַוועקגעלייגט שלאָפן אין וועגעלע אין פאָרעדהויז. דאָרט איז לופטיקער איידער אין די צימערן. אַליין איז זי אַוועקגעגאַנגען קאָכן דעם מיטאָג. פלוצלינג כאַפּט זי זיך: דאָס וועגעלע איז פוסט, און יאַנקעלע איז ניטאָ. אַליין איז ער דאָך אַוודאי ניט אַוועק, אַז ער איז גאָר אַלט מער ניט ווי פיר חדשים.

אָבער די שרעק איז געווען אַן אומזיסטע. מען האָט יאַנקעלען אייגיכן געפונען. דאָס האָט אים פעסיעלע, אונדזער שכנהס מיידעלע, צוגעגנבעט און באַהאַלטן אין דעם האַלבשפּײַכלער. זי האָט קיין ברודערל ניט, האָט זיך איר זייער געוואָלט האָבן אַן אייגן ברודערל; האָט זי צוגענומען אונדזער יאַנקעלען.

קוק זיך צו, ווי אַזוי זײַנען געטיילט די ווערטער, וואָס מען האָט אַריבערגעטראָגן פון איין שורה אין דער צווייטער? צי זײַנען איינטראַפיקע ווערטער אויך אַריבערגעטראָגן?

> אויב אַ וואָרט שטעלט זיך ניט אויס אינגאַנצן צום סוף פון דער שורה, טראָגט מען אַ טייל אַריבער אין דער צווייטער שורה. אַריבערטראָגן קען מען נאָר גאַנצע טראַפן. קיין איינטראַפיקע ווערטער טיילט מען ניט צום אַריבערטראָגן.

ארבעט. 36. שרײַב אויס פון דער דערציילונג די דריי־, פיר־ און פינפטראַפיקע ווערטער און טייל זיי צום אַריבערטראָגן.

37. שרייב אויס צען שורות פון דער דערציילונג, וואָס מען האָט צולעצט געלייענט פון לייענבוך אין קלאַס, און טייל ריכטיק צום אַריבערטראָגן אַלע ווערטער, וואָס האָבן מער ווי איין טראַף.

27

1) היינט האָט מען מיין ברודערל יאַנקעלען צוגעגנבעט.

דאָס וואָרט היינט קען מען טיילן צום אַריבערטראָגן אין אַ צווייטער שורה? פאַרוואָס ניט?

דאָס וואָרט האָט לאָזט זיך טיילן צום אַריבערטראָגן? פאַרוואָס ניט?

מען — ?

מיין — ?

ברודערל קען מען טיילן צום אַריבערטראָגן? אויף וואָסערע אופנים:

ברו — דערל. ברודע — רל.

יאַנקעלען — אויף וואָסערע אופנים קען מען טיילן צום אַריבערטראָגן?

יאַנ — קעלען. יאַנקע — לען.

צוגעגנבעט — אויף וואָסערע אופנים קען מען טיילן?

2) דאָס האָט אים פעטיעלע, אונדזער שכנהס מיידעלע, צוגעגנבעט און באַהאַלטן אין דעם האָלצשפּייכלער.

38. שרייב אויס די ווערטער אויף אַלע אופנים, לויט וועלכע מען קען זיי אַריבערטראָגן פון איין שורה אין דער צווייטער.

39. צעטייל די ווערטער אויף אַלע אופנים צום אַריבער־טראָגן:

שוועסטערליך	צעטראָגענער	אַעראָפּלאַן	אָפּטראָגן
באַקאַנטשאַפט	פאַרשריבענער	אָטעמען	געפּפלט
אָפּגעווישט	צוגעזאָגטער	קינדערשפּילכעלע	איבערגעחורט
גראַמאַ·יק	קאָאָפּעראַטיוו	פּנימלעך	מתּנה.

III. קלאַנג און אות

28

װײַע ניט, דו װינטעלע!
שטילער שטילער, הינטעלע!
אין מויל פֿאַרבײַם דאָס צינגעלע!
שלאָפֿן װיל מײַן ייִנגעלע.

װיפֿיל װערטער זײַנען פֿאַראַן אין דער ערשטער שורה פֿונעם ליד?

װיפֿיל טראַפֿן זײַנען אין דער ערשטער שורה פֿונעם ליד? אין דער צװײטער שורה? אין דער דריטער? אין דער פֿערטער?

װיפֿיל טראַפֿן האָט דאָס ערשטע װאָרט פֿון דער ערשטער שורה?

נעם די צװײטע שורה. רייד אַרויס לאַנגזאַם דעם ערשטן טראַף. פֿון װיפֿיל קלאַנגען באַשטייט דער טראַף?

פֿון װיפֿיל קלאַנגען באַשטייט דער צװײטער טראַף?

פֿון װיפֿיל טראַפֿן באַשטייט דאָס װאָרט ה י נ ט ע ל ע? פֿון װיפֿיל קלאַנגען באַשטייט יעדער טראַף אין דעם װאָרט?

> די צאָל קלאַנגען אין טראַף קען זײַן פֿאַרשיידן.
> אין ריידן באַשטייט דאָס װאָרט פֿון קלאַנגען. אין שרײַבן װערן די קלאַנגען באַצייכנט מיט אותיות.

29

די אותיות.

א — אַלעף	ם — שלאָס = מעם
בּ — בּיין	נ — נון
ב — וויין	ן — לאַנגע = נון
ג — גימל	ס — סאַמעך
ד — דאַלעד	ע — אײַען
ה — היי	פּ — פּיי
ו — וואָוו	פ — פיי
ז — זײַען	ף — לאַנגע = פיי
ח — כעס	צ — צאַדיק
ט — טעס	ץ — לאַנגע=צאַדיק
י — יוד	ק — קוף
כּ — קאָף	ר — רייש
כ — כאָף	ש — שין
ך — לאַנגע = כאָף	שׂ — סין
ל — לאַמעד	תּ — טאָף
מ — מעם	ת — סאָף

דער יידישער אַלעף=בּיין האָט 32 אותיות.

30

אַרבעט. 40. שרייב אויס די ווײַטערדיקע ווערטער לויטן אַלעף־בייז: מישפּחה. כּלים. לערער. חכם. וואָלף. אַלמער. באַרנע. צירל. פויגל. וויד. שיידל. שׂרה. גרוב. היי. תּנחום. פּינחס. דוויר. טיש. יומטוב. נאָז. טאַסנע. עמער.

41. שרייב אויס לויטן אַלעף־בייז די נעמען פון די שילער אין דײַן קלאַס.

42. שרייב אויס לויטן אַלעף־בייז די פאַמיליע־נעמען פון די שילער אין דײַן קלאַס.

43. שרייב אויס לויטן אַלעף־בייז די נעמען פון די חיות, וואָס דו קענסט.

באַמערקונג. אויב עס וועט אויף עפּעס אַן אות פעלן אַ נאָמען, דאַרף מען אַזוי פאַרשרייבן: „אויף דעם אות... איז ניטאָ", אָדער: „אויף דעם אות... ווייס איך ניט".

בעט דעם לערער, ער זאָל דיר ווײַזן, ווי אַזוי מען זוכט אויף אַ וואָרט אין ווערטערבוך.

בעט דעם לערער, ער זאָל דיר ווײַזן, ווי אַזוי מען ציילט לויט די אותיות פון אַלעף־בייז.

31

די קינדער זעצן זיך אַרום טיש.

וויפיל טראַפּן האָט דאָס ערשטע וואָרט? מיט וויפיל אותיות איז אָנגעשריבן דער טראַף? וויפיל קלאַנגען האָט דער טראַף? מיט וויפיל אותיות ווערט פאַרצייכנט יעדער קלאַנג?

באַטראַכט אויף דעם זעלבן אופן די ווײַטערדיקע ווערטער פון דעם זאַץ.

> **דאָס רוב ווערט אַ קלאַנג באַצייכנט מיט איין אות.**

32

ווער וויל זען אַ טשיקאַווע זאַך?

וויפיל טראַפן האָט דאָס ערשטע וואָרט? וויפיל קלאַנגען האָט דער טראַף? מיט וויפיל אותיות ווערט באַצייכנט דער ערשטער קלאַנג? מיט וויפיל דער צווייטער? מיט וויפיל דער דריטער?

וויפיל טראַפן האָט דאָס צווייטע וואָרט? וויפיל קלאַנגען האָט דער טראַף? מיט וויפיל אותיות איז באַצייכנט דער ערשטער קלאַנג?

באַטראַכט די איבעריקע ווערטער: וויפיל טראַפן זיי האָבן, וויפיל קלאַנגען אין יעדן טראַף און מיט וויפיל אותיות ווערט יעדער קלאַנג באַצייכנט.

> **פאַראַן קלאַנגען, וואָס ווערן באַצייכנט מיט צוויי אותיות.**

ארבעט. 44. געפֿין אויס אין די געגעבענע ווערטער די קלאַנגען, וואָס ווערן באַצייכנט מיט צוויי אותיות:

ריטשקעלע. סאַזשלקע. זשאַבע. טשאַמקען. פּיטשינ־קער. זשורנאַל. פּישטשען. מטשעפען. וואַלד. טשערעדע. זשוק. טשוואַק.

45. שרײַב איבער די אַלע ווערטער אין העפט און שטרײַך אונטער יענע אותיות, וואָס באַצייכענען צו־זאַמען איין קלאַנג.

33

אַ ל ײ נ ה י ל כ ע ר ס.

לײען איבער גאַנץ שטיל די קלאַנגען, װאָס װײַנען באַצײכנט מיט די אותיות:

אַ, אָ, ו, י, ע, װ, ײ, ײַ.

לײען װי איבער אַ ביסל העכער.

לײען װי איבער הױך.

לײען װי איבער גאָר הױך.

באַטראַכט זיך: ס'איז געװען גרינג אַרױסצורײדן װי דו האָסט געװאָלט? צי האָט דיר עפּעס װאָס געשטערט? צי קענסטו דעם קלאַנג ציען װילאַנג דו װילסט? און אַרױסרײדן קורץ?

באַמערק גוט, װי אַזױ דו האָסט געהאַלטן דאָס מױל, בשעת דו האָסט אַרױסגערעדט יעדן קלאַנג. צי האָסטו פֿאַרמאַכט די ליפּן אַרױסרײדנדיק די קלאַנגען? צי האָסטו פֿאַרדריקט די צײן?

טראַכט צו אַזעלכע װערטער, װאָס זאָלן זיך אָנהײבן מיט די קלאַנגען אַ, אָ, ו, י, ע, װ, ײ, ײַ

> די קלאַנגען אַ, אָ, ו, י, ע, װ, ײ, ײַ קענען אַרױסגערעדט װערן אי שטיל אי הױך, אי לאַנג אי קורץ. בײַם אַרױסרײדן די אַלע קלאַנגען איז דאָס מױל אָפֿן, און די לופֿט גײט פֿון האַלדז פֿרײַ, אָן שום שטער. די אַלע קלאַנגען רופֿן זיך אַ ל ײ נ ה י ל כ ע ר ס.

אַרבעט. 46. שרײַב אױס פֿון דײַן בוך אין העפֿט אַרײַן אַ 5—6 שורות און שטרײַך אונטער די אותיות, װאָס באַצײכענען אַלײנהילכערס.

47. טראַכט צו און פֿאַרשרײַב אַ צענדליק װערטער, װעלכע הײבן זיך אָן מיט אַלײנהילכערס.

34 ●

ו — י.

די מוטער רופט איר קינד. די פור פירט תבואה.
די נום איז פול. דער ברודער איז געקומען צו פליען.
זאָל זיין געגוג.

לייען איבער דעם ערשטן זאַץ. פאַרגלייך די שרייבונג פון די ווערטער מ ו ט ע ר אין ק י נ ד. צי איז דער קלאַנג י אויסגע־לייגט אין ביידע ווערטער אייפן זעלביקן אופן?

נעם דעם צווייטן זאַץ. פאַרגלייך דעם אויסלייג פון דעם קלאַנג י אין די ווערטער פ ו ר אין פ י ר ט.

קוק זיך צו צום אויסלייג פון דעם קלאַנג י אין די ווייטערדיקע זאַצן.

> דער קלאַנג י ווערט אויסגעלייגט אויף צוויי אופנים:
> מיט אַ י ו ד און מיט אַ ו ו אָ ו.

ארבעט. 48. שרייב איבער צו זיך אין העפט די ווייטערדיקע זאַצן:

די מוטער רופט איר קינד. די פור פירט תבואה.
די נום איז פול. דער ברודער איז געקומען צו פליען.
וו ביסטו? מיר גלוסט זיך ניט צו ליגן אויף דער זון.
די שטוב איז פאַרשלאָסן. וואָס האָסטו צו מיר? עס
בלאָזט אַ מילדער ווינט. זילבער איז ווייס, קופער איז
רויט. זי הוסט שטאַרק.

49. שרייב אויס פריער די ווערטער, ווו דער קלאַנג י
אין אויסגעליינט מיט אַ יוד, דערנאָך די ווערטער,
ווו דער קלאַנג י איז אויסגעליינט מיט אַ וואָוו.

50. קלער צו צו איין נייעם זאַץ אויף איטלעך וואָרט,
וואָס דו האָסט אויסגעשריבן.

51. שרייב איבער אין העפט די ווייטערדיקע סלופּיקלעך:

איין הוט — צוויי היט	איין קרוג — צוויי קריג
איין נוס — צוויי ניס	איין שוך — צוויי שיך
איין ברודער — צוויי ברידער	איין זון — צוויי זין
איין פוס — צוויי פיס	איין פוקס — צוויי פיקס

52. שרייב איבער אין העפט די ווייטערדיקע סלופּיקלעך:

איין טוך — צוויי טיכער	איין צונג — צוויי צינגער
איין בוך — צוויי ביכער	איין הון — צוויי הינער
איין רוט — צוויי ריטער	איין גרוב — צוויי גריבער

53. שרייב איבער אין העפט די ווייטערדיקע סלופּיקלעך:

איין פור — צוויי פורן	איין בלום — צוויי בלומען
איין זון — צוויי זונען	איין טון — צוויי טונען
איין ווונד — צוויי ווונדן	איין שול — צוויי שולן

54. צו די ווערטער פון דער אַרבעט 51 קלער צו זאַצן:
פריער צו די ווערטער וואָס מיט וואָוו, דערנאָך צו
די ווערטער וואָס מיט יוד.

55. צו די ווערטער פון דער אַרבעט 52 קלער צו זאַצן:
פריער צו די ווערטער וואָס מיט וואָוו, דערנאָך
צו די ווערטער וואָס מיט יוד.

56. צו די ווערטער פון דער אַרבעט 53 קלער צו זאַצן.

35 ●

ע — י.

די מאַמע צינדט אָן די ליכט. דער שוסטער פאַר־ריכט מיר די שטיוול.

גיב אַכט, ווי אַזוי עס ווערן געשריבן די ווערטער: ל י כ ט, פ אַ ר ר י כ ט.

> עס טרעפן פאַלן, ווען פאַר דעם קלאַנג כ ווערט דער קלאַנג ע אויסגעלייגט ניט מיט אַן איַיען, נאָר מיט אַ י ו ד.

ארבעט 57. שרייב איבער די וויטערדיקע זאַצן.

די קאַשע איז געדיכט. ער רופט מיך שפּאַצירן. ווו באַרסטו דיך? אין צימער ברענט אַ ליכט.

58. שרייב אַרויס צו דיר אין העפט די ווערטער פון דער אַרבעט 57, ווו דער קלאַנג ע איז אויסגעלייגט מיט אַ י ו ד.

59. טראַכט צו אַ נייעם זאַך צו יעדן וואָרט, וואָס דו האָסט אויסגעשריבן פון דער אַרבעט 57.

36 *

יי — וי.

ביילע האָט צוגעשטעלט דעם לייטער צום בוים און איז אַרויפגעקראָכן גאַנץ הויך. דאָס קליינע קינד וויינט. ווו ווינט איר איצט? דער טייך איז ברייט. גיט מיר אַ קילאָ ברויט.

פֿאַרגלײַך די שרײַבונג פֿון די ווערטער: ביילע, ליי-
טער און בוים, הויך. צי איז דער קלאַנג יי אויסגעלייגט
ביידע מאָל אויפֿן זעלביקן אופֿן?

נעם אין דעם צווייטן זאַץ דאָס וואָרט ווייַנט און אין
דריטן דאָס וואָרט ווינט. פֿאַרגלײַך דעם אויסלייג פֿון די
צוויי ווערטער.

קוק זיך צו צום אויסלייג פֿון דעם קלאַנג יי אין די אַנדע-
רע זאַצן.

דער קלאַנג יי ווערט אויסגעלייגט אויף צוויי
אופֿנים: מיט צוויי יודן און מיט וואָוו יוד.

אַרבעט. 60. שרײַב איבער צו זיך אין העפֿט די ווײַטערדיקע
זאַצן:

רייזל איז צוויי וואָכן געווען צו-גאַסט בײַ איר
חבֿרטע קריינדעלע. האָסט געזען, ווי אַזוי מען באַקט ברויט?
אין טייג מוז מען אַרײַנלייגן הייוון, אַניט טויג ניט. איך
פֿאַרשטיי זייער גוט אַלץ, וואָס דו מיינסט. לעבן דעם בוים
שטייט אַ מיידעלע. גלייב מיר, אַז דו ביסט ניט גערעכט.
דער זיידע איז שוין געקומען אַהיים. ווינטער הייצט מען
דעם אויוון. די קוילן זײַנען רויט. לויף ניט גיך, וועסטו
ניט רײַסן קיין שיך. מיר טוען וויי די אויגן.

61. שרײַב אויס פֿריער די ווערטער, וווּ דער קלאַנג יי
איז אויסגעלייגט מיט צוויי יודן, דערנאָך די
ווערטער, וווּ דער קלאַנג יי איז אויסגעלייגט מיט
וואָוו יוד.

62. קלער צו צו איין נײַעם זאַץ אויף איטלעכן וואָרט,
וואָס דו האָסט אויסגעשריבן.

63. שרײַב איבער צו זיך אין העפט דאָס װײַטערדיקע סלופיקל:

איין בוים — צװײ בײמער

איין פױגל — צװײ פײגל

אַ גרױסער בוים — אַ קלײן בײמעלע.

אַ גרױסער פױגל — אַ קלײן פײגעלע.

64. צו די װערטער פון דער אַרבעט 63 קלער צו װאַצן:
פריער צו די װערטער װאָס מיט װאָװ־יוד,
דערנאָך צו די װערטער װאָס מיט צװײ יודן.

> פאַרגעדענק, אַז װוּ עס שרײַבט זיך װאָװ יוד איז בעסער אַרױסצורײדן דעם קלאַנג אָי.

37

מיטהילכערס.

די לערערין מירע האָט דערצײלט אַ פרײלעכע געשיכטע. די געשיכטע איז די קינדער אַזױ געפעלן געװאָרן, אַז דער גאַנצער קלאַס האָט אַרױסגעפּלאַצט מיט אַ געלעכטער. אױ! אײַ! אײַ־אײַ־אײַ! האָבן אַלע זיך געהאַלטן בײַ די זײַטן און געלאַכט.

די לערערין האָט געװאָלט אײַנשטילן דעם קלאַס, געמאַכט: ש־ש־ש, נאָר עס האָט ניט געהאָלפן. ענדלעך האָט די לערערין אױסגעשריען אױף אַ קול:

— שאַ!

האָבן זיך די קינדער באַרויקט, און אין קלאַס איז געוואָרן שטיל.

די ווערטער אוי, אײַ קען מען אַרויסריידן אי שטיל אי הויך, מען קען זיי אַפילו אויסשרײַען אויך. פאַרוואָס? ווײַל זיי באַשטייען נאָר פון אַליינהילכערס.

צי קען מען דעם קלאַנג ש אויך אויסשרײַען? צי קען מען אים אַרויסריידן הויך?

וועלכן קלאַנג שרײַען מיר אַרויס הויך, ווען מיר שרײַען אויס דאָס וואָרט ש אַ?

פאַראַן קלאַנגען, וואָס פאַר זיך קענען זיי ניט הילכן הויך, סײַדן מיר ריידן זיי אַרויס צוזאַמען מיט אַן אַליינ-הילכער. די קלאַנגען, וואָס פאַר זיך אַליין קען מען זיי ניט אַרויסריידן הויך, רופט מען מיטהילכער.

אַרבעט. 65. רייד אַרויס די קלאַנגען ק, ל, אָ, ר, י, פּ, כ, וו, ו, ז, ע, אַ, פ, מ, נ. פּרוּוו אויס, וועלכן קלאַנג מען קען אויסשרײַען און וועלכן ניט. שרײַב אָן די אַליינהילכערס אין איין סלופּיקל, און די מיטהיל-כערס אין אַ צווייטן סלופּיקל.

38

מיטהילכערס.

רייד אַרויס דעם קלאַנג פּ. וואָסערע טיילן מויל פאַר-האַלטן די לופט בײַם אַרויסריידן דעם קלאַנג?

רייד אַרויס דעם קלאַנג ל. וואָסערע טיילן מויל פאַרהאַלטן די לופט בײַם אַרויסריידן דעם קלאַנג?

רייד אַרויס דעם קלאַנג כ. וואָסערע טיילן מויל פאַרהאַלטן די לופט בײַם אַרויסריידן דעם קלאַנג?

וואָסערע טײלן מויל שטערן דער לופט פרײַ אַרויסצוגײן, בשעת דו רעדסט אַרויס דעם קלאַנג וו? דעם קלאַנג ט?

פּרוּװ, צי קענסטו אַרויסריידן דעם קלאַנג פּ מיט אָפענע ליפּן? און דעם קלאַנג ל האַלטנדיק די צונג ווײַט פון גומען? און דעם קלאַנג וו ניט צורירנדיק די אונטערשטע ליפּ צו די אייבערשטע ציין?

> די מיטהילכערס לאָזן זיך אַרויסריידן נאָר ווען מען פאַרהאַלט די לופט מיט די ליפּן, מיט די ציין, מיט דער צונג, מיטן גומען; מיט אַ פרײַען אָפענעם מויל קען מען זיי ניט אַרויסריידן.

39

מיטהילכערס.

פאַרדריק די ליפּן און רייד אַרויס דעם אַליינהילכער ו. — פאַרשרײַב דעם טראַף, וואָס איז אַרויס.

דריק צו די צונג צו די ציין און רייד אַרויס דעם אַליינהילכער ע. — פאַרשרײַב דעם טראַף, וואָס איז אַרויס.

פאַרדריק די נאָז און פּרוּוו אַרויסריידן דעם קלאַנג נ. — צי איז דער קלאַנג אַרויס דײַטלעך?

פאַרדריק די נאָז און פּרוּוו אַרויסריידן דעם קלאַנג מ. — צי איז ער אַרויס דײַטלעך?

דריק צו די אונטערשטע ליפּ צו די אייבערשטע ציין און לאָז אַרויס אַ קול. — פאַרשרײַב דעם קלאַנג, וואָס איז אַרויס.

רייד אַרויס דעם קלאַנג ג און באַטראַכט זיך, וואָסערע טײלן מויל דו האָסט געברויכט דערבײַ?

רייד אַרויס דעם קלאַנג ס. וואָסערע טײלן מויל האָסטו געברויכט?

די מיטהילכער זײַנען:

ב ג ד ה ו ז ט י כ ל מ נ ס פּ פֿ צ ק ר ש

דער אות יוד קען באַצייכענען סײַ אַן אַלײנהילכער, סײַ אַ מיטהילכער.

ארבעט. 66. שרײַב אויס פֿון בוך צען שורות און שטרײַך אונטער די מיטהילכערס.

67. צו יעדן מיטהילכער טראַכט צו אַ וואָרט, וואָס זאָל זיך מיט דעם דאָזיקן מיטהילכער אָנהייבן.

40

די בין.

בינעלע, בינעלע, האָניק מאַך!
נאָר דעם בינענשטאָק באַוואַך!
פֿאַראַן אַ בער, פֿאַראַן אַ בער,
וואָס ער ליבט דעם האָניק זייער.

באַמערק, וואָסערע קלאַנגען ווערן באַצייכנט מיט דעם אות אַלעף.

ארבעט. 68. שרײַב אָן פֿינף ווערטער, אין וועלכע דער אות אַלעף באַצייכנט דעם קלאַנג אַ.

69. שרײַב אָן פֿינף ווערטער, אין וועלכע דער אות אַלעף באַצייכנט דעם קלאַנג אָ.

70. שרײַב אָן פֿינף ווערטער, אין וועלכע דער אות אַלעף באַצייכנט דעם קלאַנג ו (u).

פֿאַראַן אותיות, וואָס קענען באַצייכענען פֿאַרשיידענע קלאַנגען.

נ אַ כ ט.

וואַכט
רוקט זיך אָן די נאַכט;
געשטילט
און אין שלייער אײַנגעהילט.
איינזאַם ווערט
הימל און ערד.

באַמערק, וואָס פאַר אַ קלאַנג באַצייכנט דער אות אַלעף צום אָנהייב פון די ווערטער: און, אין, אײַנגעהילט, איינזאַם?

ווען די אַליינהילכערס: ױ וי יי ײַ קומען אין אָנהייב וואָרט, שרײַבט מען פאַר זיי אַן אַלעף, ווײַלכער ווערט ניט אַרויסגערעדט. דער דאָזיקער אַלעף רופט זיך שטומער. אין דעם צווייטן טייל פון אַ צונויפגעשטעלטן וואָרט בלײַבט דער אַלעף ווי אין אַ געוויינלעכן אָנהייב וואָרט, למשל: אינאיינעם, באַקאויוון, ריבאייזן.

41

שטומער אַלעף.

ארבעט. 70. שרײַב אויס און שטרײַך אונטער די ווערטער מיט דעם שטומען אַלעף:

קויפט, קויפט, קונים! איך האָב אײַך צו פאַרקויפן
אַ פערדעלע, אַ וועגעלע אויף רײַטן און אויף לויפן.
קומט דער אָוונט שטיל אַרויס און גייט אום גאַס-
אײַן, גאַס-אויס.

אַלע אײניקלעך עסן, נאָר איך אײנער בין אַן אויסנאַם.
מען דאַרף זיך אַ ביסל צואײַלן!
לאָמיר אַלע אײנאײנעם דעם רבין מקבל־פּנים זײַן.

אַרבעט. 71. טראַכט צו (אָדער זוך אויף אין דײַן בוך) צען ווערטער מיט שטומע אַלעפן פאַר די אַלײנהילכערס.

42

שטומער אַלעף.

וווינט אַ באָבעצע אין וואַלד, מיט אַן אײניקל אין וואַלד. דו האָסט זיך אומזיסט געאײַלט. און יאָרן ציען, יאָרן פליען. ווי ס׳איז אונדזער וווינונג, דאָרט איז אונדזער לאַנד. האָסט געגעבן אַ זויקן אײַנגעמאַכטס? נײן; איך האָב אים געוואָלט געבן, נאָר ער איז ניטאָ. שיפרה איז אַן אײנאײנציקע טאָכטער בײַ אירע עלטערן. זײַן הויט איז געוואָרן ווי אַ ריבאײַזן. מײַזעלע, מײַזעלע, נאַ דיר אַ בײנערנעם, גיב מיר אַן אײַזערנעם. זי איז רויט געוואָרן איבער די אויערן.

אַרבעט. 72. שרײַב איבער די זאַצן און שטרײַך אונטער די שטומע אַלעפן.

73. זוך אויף אין דײַן לײענבוך צען ווערטער מיטן שטומען אַלעף אין אָנהײב וואָרט (אָדער אין צווײפגעשטעלטע ווערטער) און שרײַב זײ אַרײַן צו דיר אין העפט.

74. טראַכט אַלײן צו צען ווערטער מיטן שטומען אַלעף און שרײַב זײ אַרײַן אין העפט.

75. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די ווײַטערדיקע ווערטער:

לאַנגאויער	פּרעסאײַזן
אויסאײדלען	פֿאַראײגיקן
מוילאײזל	צואײַלן
פֿאַראײביקן	געאויקעט
אויבנאויף	הינעראײ

43*

ענג, ענק.

1) וועלוול ברענגט מיר אַ טרונק וואַסער.

2) מעסט אויס דאָס צימער אין דער לענג און אין דער ברייט.

3) איך געדענק אַלץ, וואָס איך האָב געהערט.

4) די קינדער זיצן אויף די בענק.

לייען איבער דעם ערשטן בײַשפּיל. הער זיך צו, ווי אַזוי עס רעדט זיך אַרויס דער קלאַנג פֿון דעם אות אײַען אין דעם וואָרט וועלוול? ווי אַזוי רעדט זיך אַרויס דער קלאַנג פֿון דעם אות אײַען אין דעם וואָרט ב ר ע נ ג ט? גיב אַכט, וואָסערע קלאַנגען זײַנען נאָכן אײַען אין דעם וואָרט ב ר ע נ ג ט.

לייען איבער דעם צווייטן בײַשפּיל. פֿאַרגלײַך, ווי אַזוי רעדט זיך אַרויס דער קלאַנג פֿון דעם אות אײַען אין דעם וואָרט מ ע ס ט און אין דעם וואָרט ל ע נ ג. וועלכע קלאַנגען זײַנען נאָך דעם אײַען אין דעם וואָרט ל ע נ ג. פֿאַרגלײַך דאָס וואָרט ב ר ע נ ג ט פֿונעם ערשטן בײַשפּיל מיטן וואָרט ל ע נ ג פֿונעם צווייטן בײַשפּיל.

נעם דעם דריטן ביישפּיל. באַטראַכט דאָס וואָרט נערענק; ווי אַזוי ווערט אַרויסגערעדט דער קלאַנג פֿון דעם אות אייען און וואָסערע קלאַנגען גייען נאָכדעם. פֿאַרגלייך מיט דעם וואָרט בענק פֿון פֿערטן ביישפּיל.

> פֿאַר די באַהעפֿטונגען נג און נק ווערט דער קלאַנג ע' באַצייכנט מיטן אות אייען.

אַרבעט. 76. שרייב אויס אין העפֿט די ווײַטערדיקע ווערטער, דערנאָך קלער צו צו איין זאַך אויף איטלעך וואָרט;

• בענקעלע, קרענקען, ענג, בענקסט, שענק, נערענקען, ברענג.

44 ●

ע.

1) נעם דעם וועג אויף רעכטס.
2) וועלוול, ברענג מיר אַ שערעלע.
3) ער עסט ברויט מיט קעז.
4) ב'הער ניט, וואָס דו רעדסט.

לייען איבער דעם ערשטן ביישפּיל. פֿאַרגלייך, ווי אַזוי רעדט זיך אַרויס דער אות אייען אין דעם וואָרט נ ע ם און אין דעם וואָרט ו ו ע ג.

לייען איבער דעם צווייטן ביישפּיל. נעם די ווערטער וועלוול, ב ר ע נ ג, ש ע ר ע ל ע. ווי אַזוי לייענט זיך דער אות אייען אין דעם ערשטן, ווי אַזוי אין דעם צווייטן און ווי אַזוי אין דריטן וואָרט?

פֿאַרגלייך אין דעם דריטן ביישפּיל די ווערטער ע ס ט און ק ע ז, אין דעם פֿערטן ביישפּיל די ווערטער ה ע ר און ר ע ד ס ט.

> דער אות אײַען באַצייכנט טײלמאָל דעם קלאַנג ע (e), טײלמאָל דעם קלאַנג עי (ej).
>
> פאַרגעדענק: דאָס וואָרט זייער שרײַבט מען מיט צוויי יודן (אין ביידע טײַטשן): איך בין זייער מיד; די קינדער האָבן מיר געגעבן זייער בוך.

45

ענג, ענק.

77. שרײַב איבער די זאַצן און שטרײַך אונטער די אײַענס, וואָס באַצייכענען דעם קלאַנג עי:

זאָל ער האָבן צו געדענקען. זאָל אים פעטער שנייער שענקען. בערעלע האָט געבענקט נאָך זיין קלייניקן פרײַנד. ביידע גלײַך זײַנען מיר אַרויסגעקראָכן פון דער פינצטערער ענגשאַפט. אָך, פינצטער איז מיר, ענג איז מיר דאָ. ער ברענגט דעם גרויסן בייגל אַהיים. בײַם וועבן ציען זיך די פעדעם אין דער לענג און אין דער ברייט. בײַ מיר איז אַרײַנגעפלאָכטן אַ סטענגע אין צאָפּ. מײַן פאָטער איז ווייער אַ שטרענגער. מײַן בלײַער איז לענגער פאַר דײַנעם. הענג אויף דעם האַנטוך. שווענק מיר אויס דעם טאָפּ. מײַן פעטער איז פאַרשלאָפט געוואָרן אויף אַ געפערלעכער קרענק. מײַן מומע האָט צוויי נעמען: עטע און מערע. בײַ אונדז אין גאָרטן וואַקסן מערן.

78. שרײַב איבער דאָס ליד און שטרײַך אונטער די אײַעגס, וואָס באַצייכענען דעם קלאַנג עי:

קומט דער האַרבסט, קומט דער האַרבסט,
שטייען ביימער גרייטע;
הענגען זייערע צווײַגעלעך
פול מיט עפּל רויטע.

טו איך צו די עפּעלעך
אַ גוט-מאָרגן ברענגען:
„זײַט איר ניט קיין שלעכטינקע,
וועט איר איינס מיר שענקען!"

46

אנג, אַנק.

1) יאַנקעלע וויל אַ יעגער זײַן.
2) אין פעלד וואַקסן זאַנגען.
3) דערלאַנג מיר דאָס בוך פון דער פּאָליצע!
4) מײַן ברודער איז קראַנק.

לייען איבער דעם ערשטן בײַשפּיל. ווי אַזוי ווערט געשריבן דער קלאַנג אַי אין דעם וואָרט יאַנקעלע? פאַרגלײַך מיט דעם וואָרט אַ אין דעם זעלביקן זאַץ. פאַר וועלכע מיטהילכערס שטייט דער אַלעף אין דעם וואָרט יאַנקעלע?

לייען איבער דעם צווייטן בײַשפּיל. פאַרגלײַך, ווי אַזוי עס שרײַבט זיך דער קלאַנג אַי אין דעם וואָרט ז אַ נ ג ע ן און ווי אַזוי ער שרײַבט זיך אין דעם וואָרט י אַ נ ק ע ל ע? פאַרגלײַך מיט דעם אות אַלעף אין דעם וואָרט ו ו אַ ק ס ן. פאַר וועלכע מיטהילכערס שטייט דער אַלעף אין דעם וואָרט ז אַ נ ג ע ן?

לייען דעם דריטן ביישפיל. באַטראַכט דאָס וואָרט ד ע ר־
ל אַ נ ג.

באַטראַכט אין דעם פערטן ביישפיל דאָס וואָרט ק ר אַ נ ק.

אין כּלל באַצייכנט דער אות אַלעף (אַ) דעם קלאַנג אַ. נאָר פאַר די באַהעפטונגען נ ג און נ ק באַצייכנט דער אַלעף (אַ) דעם קלאַנג אַי.

אַרבעט. 79. שרייב אויס פון דיין לייענבוך פינף ווערטער, וואָס אין זיי ווערט דער קלאַנג אַי אויסגעלייגט מיט אַן אַלעף (אַ).

80. שרייב איבער דאָס ליד און שטרייך אונטער די אַלעפן, וואָס באַצייכענען דעם קלאַנג אַי:

ג ע פ אַ נ ג ע ן.

דער פרילינג איז געקומען, דער שניי איז צעגאַנגען,
זיצט אין אַ שטייגל אַ פויגל געפאַנגען.

עס קלינגען אויף פעלדער דעם שניטערס געזאַנגען...
זיצט אין אַ שטייגל אַ פויגל געפאַנגען.

פינצטער ווערט דרויסן, די זון איז פאַרגאַנגען —
זיצט אין אַ שטייגל אַ פויגל געפאַנגען.

די נאַכט איז געקומען, די פענצטער פאַרהאַנגען,
זיצט אין אַ שטייגל אַ פויגל געפאַנגען.

81. שרייב איבער די געגעבענע ביישפילן און שטרייך אונטער דעם קלאַנג אַי (אויסגעלייגט מיט אַלעף פאַר נג, נק):

וואַקסט פון יעדן קינד אַ ריז ביזן הימל צו דער־לאַנגען. עס רײַסט זיך אַרויס פון מײַן ברוסט אַ געזאַנג אָן ווערטער און אָן אַ ניגון. שטורעם בײזער, זאָג, וואָס דו פאַרלאַנגסט פון מיר. ער טוט אַ שפרונג אַראָפּ פון באַנק און אַרויף אויפן פּריפּעטשיק. הער נאַר, ברודער, וואָס איך דאַרף: אַקעראַײַזנס בלאַנק און שאַרף. איך האָב באַקוקט די בילדער, וואָס זײַנען געהאַנגען אויף די ווענט. מיר זײַנען געגאַנגען שפּאַצירן.

47

מיכאַליעקו.

האָב איך מיר אַ מיכאַליעקו,
ווינט ער אויף דער לאַנגער גאַס.
מאַכט ער מיר, וואָס איך וויל,
מאַכט ער מיר, וואָס ער קען.
מאַכט ער מיר אַ פײַפעליו,
פײַפעליו מאַכט אַזוי:
פליו פליו פליו, פליו פליו פליו—
מאַכט דאָס פײַפעליו.

לייען איבער די ערשטע צוויי שורות. פאַרגלײַך, ווי אַזוי רעדט זיך אַרויס די באַטאָנונג פון די אותיות ל י אין דעם וואָרט מי־כאַליעקו און דער אות ל אין דעם וואָרט לאַנגער? געפין אין דעם ליד נאָך ווערטער מיט אַזעלכע באַטאָנונגען פון ל י און שרײַב זיי איבער צו זיך אין העפט.

> ווען דער קלאַנג ל פֿאַר אַן אַליינהילכער דאַרף אַרויסגערעדט ווערן ווייך, שרייבט מען נאָכן לאַמעד אַ יוד. דאָס זעלביקע איז אויך מיט די מיטהילכערס ד ז ט נ ס.

אַרבעט. 82. שרייב איבער די ווײַטערדיקע זאַצן און שטרייך אונטער די אותיות, וואָס באַצייכענען אַ ווייכן מיט־הילכער:

מיין פֿאָטער רופֿט מען ניאָמע, מיין זיידן פֿיניע, און מיך זיאַמעלע.

דאָס האַרץ האָט מיר געקלאַפּט: טיאָך, טיאָך, טיאָך.

דיאָם דיאָם, אויף יענער זייט ים רייסט מען זיך שוין פֿאַר די האָר.

מען האָט געשפּילט אין טעאַטער „כאַסיע די יתומה".

איך האָב אַ חבר, רופֿט מען אים סיאָמע, זיין מאַמען רופֿט מען פֿעסיע.

זיי זיינען געווען גאָר קוצעניו־מוצעניו.

איך קען אַ ליד פֿון קאַדיע מאָלאָדאָווסקי.

48

ווייכע מיטהילכערס.

מיר האָבן געלייענט וועגן מאָטל פּיסי דעם חזנס.

מאַניע, מאַניע, מאַנקעלע האָט אַ שיינע פּאַפּקעלע.

מיין פֿעטער רייכערט אַ ליולקע.

קליינע מיידלעך שפּילן זיך אין ליאַלקעס.

אין מײַן בוך איז פֿאַראַן אַ ליד פֿון מאַני לײב, אַ ליד
פֿון משה קולבאַק און אַ ליד פֿון משה־לײב האַלפּערן.
מײַן חברטעס שװעסטער רופֿט מען בעטי.
ליוסי, ליוסי, נאַ אַ גלעקל!

> פֿאַר דעם אַלײנהילכער י שרײַבט מען די װײכע מיטהילכער אָן אַ יוד.
>
> אַ װײכן מיטהילכער צום סוף טראַף שרײַבט מען אױך אָן אַ יוד.

ארבעט. 83. שרײַב איבער אין העפֿט די זאַצן פֿון דעם איצטיקן נומער.

49

פּן.

לעבן אונדז געפֿינט זיך דער „טראָפּן מילך".
די מאַמע האָט געבראַכט אַ לאַבן ברויט.
מיר האָבן אָנגעהויבן צו שרײַבן.
לײזער קען גוט קלעפּן.

נעם אין דעם ערשטן בײַשפּיל דאָס װאָרט טראָפּן. צעטײל עס אױף טראַפּן. פֿון װאָסערע קלאַנגען באַשטײט דער צװײטער טראַף? מיט װאָס פֿאַר אַן אות איז פֿאַרשריבן דער לעצטער קלאַנג?

נעם פֿון דעם צװײטן בײַשפּיל דאָס װאָרט לאַבן. געפֿין דעם צװײטן טראַף; גיב אַכט, װי אַזױ עס רעדט זיך אַרױס דער לעצטער קלאַנג און װי אַזױ ער איז פֿאַרשריבן.

טו דאָס אײגענע מיט די װערטער האָבן, אָנגעהױבן, שרײַבן, קלעפּן פֿון דריטן און פֿערטן בײַשפּיל.

> אין כּלל באַצייכנט דער אות נון דעם קלאַנג נ;
> נאָר ווען פן און בן זיינען באַהאַפטן אין טראַף אָן אַן
> אַלייגהילכער צווישן זיי, באַצייכנט דער נון דעם קלאַנג מ.

אַרבעט. 84. שרייב איבער די ווייטערדיקע זאַצן און שטרייך אונטער, ווי דו הערסט נאָך אַ פּיי דעם קלאַנג מ און דו שרייבסט דעם אות „נון":

די קינדער שטופּן זיך. די בעקער זיפּן מעל. מיר קלאַפּן אויפן דעם שטויב פון די מאַטראַצן. די פישער כאַפּן פיש. מיר קלעפּן פון ליים. איר זאָלט ניט פאַר־קניפּן די שטריק. בלינדע געפינען דעם וועג טאַפּנדיק. די מוטער ויצט צוקאָפּנס ביי איר קראַנקן קינד. מיין ברו־דער קען אויסזופּן אַ גאַנצן טעלער פּערלגרויפּן. ביי ליפּען זיינען איינגעריכט די ליפּן.

85. שרייב איבער די ווייטערדיקע זאַצן און שטרייך אונטער, ווי דו הערסט נאָך אַ בייז דעם קלאַנג מ און דו שרייבסט דעם אות נון:

אין מיין גאָרטן וואַקסן ריבן. מיר האָבן נעכטן גע־קליבן יאַגדעס אין וואַלד. די מאַמע האָט געהייסן ציפּען אָנשאָבן קאַרטאָפל. זאָג ליבען, זי זאָל אָנרייבן כריין. די פאַסטעכער טרייבן די קי אין פעלד אַרויס. ווייַן מאַכט מען פון ווייַנטרויבן. האָב איך אַ פּאָר טויבן, טויבן, וואָס זיי נייען הויבן. איך האָב געגעבן דער באַ־בען אַ מתּנה.

86. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די װײַטערדיקע װערטער:

קנײַפּן	שטעפּן	דראַפּען
צופּן	היפּן	קאַפּען
שטאָפּן	אײַנזאַפּן	קװאַפּען זיך
צאַפּן	שנאַפּן	טשעפּען
האָפּן	קעפּן	קאַלופּען

87. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די װײַטערדיקע װערטער:

גליבן	געבן	בעבען
לויבן	בלײַבן	דלובען
דערלויבן	װעבן	סקראָבען
גראָבן	לעבן	כליאָבען
אָנהייבן	זיבן	

50

פּ — ב.

ארבעט. 88. שרײַב איבער דאָס װײַטערדיקע און שטרײַך דער־
בײַ אונטער, װי דו הערסט אַ פּ:

צװײ ריפּן — אײן ריפּ

צװײ ליפּן — אײן ליפּ

צװײ זיפּן — אײן זיפּ

צװײ טרעפּן — אײן טרעפּ

מיר קלאַפּן — איר קלאַפּט

מיר קלעפּן — איר קלעפּט

זיי שטופּן — איר שטופּט

89. שרייב איבער און גיב צו:

מיר שטאָפּן — דו שטאָפּסט

מיר צופּן — דו

מיר קנייפּן — איר קנייפּט

מיר פאַרקניפּן — איר

90. שרייב איבער די ווייטערדיקע זאַצן און שטרייך
דעריבער אונטער, ווי דו הערסט דעם קלאַנג פּ און
דו שרייבסט דעם אות ב ייז:

דו שרייבסט. ער וועבט. איר גראָבט. דו גלייבסט.
ער לאָבט זיך. דער לערער לויבט מיין אַרבעט. זי הייבט
ניט אָן צו וויבן. די מאַמע דערלויבט ניט צו פייפן.

91. מאַך איבער די ועלבע ווערטער אַזוי, אַז עס זאָל
זיך גאַנץ דייטלעך הערן דער קלאַנג ב:

דו שרייבסט — מיר שרייבן

ער וועבט — מיר וועבן

איר גראָבט

דו גלייבסט

ער לאָבט זיך

ער לויבט

זי הייבט אָן

זי דערלויבט

אין כּלל באַצייכנט דער אות ב י י ז דעם קלאַנג ב און דער אות פּ י י דעם קלאַנג פּ. אָבער פּאַר מיטהילכער טרעפט טיילמאָל, אַז עס הערט זיך פּ, און שרײַבן שרײַבט מען פונדעסטוועגן אַ ב י י ז. כּדי צו וויסן, צי מען זאָל אויסלייגן דעם ספקדיקן קלאַנג מיט אַ ב י י ז אָדער אַ פּ י י, דאַרף מען איבעראַנדערשן דאָס וואָרט אַזוי, אַז דער ספקדיקער קלאַנג זאָל זיך הערן אינגאַנצן דײַטלעך. אויב דאָרט, וווּ ס'איז דײַטלעך, הערט זיך דער קלאַנג ב, איז אַ סימן, אַז וווּ ס'איז דער ספק דאַרף מען אויך שרײַבן אַ בייז.

51

פּ — ב.

ארבעט. 92. שרײַב איבער און דערקלער, פאַרוואָס איז אין די ווײַטערדיקע ווערטער אָנגעשריבן פּ י י אָדער ב י י ז:

זײַן ווײַבס — ווײַל ווײַבל	ליבסטער — ווײַל ליבער
לייבקע — ווײַל לייבע	גרעבסטער —
דאָבציע —	לײַבקאָליר —
ער בלײַבט —	שטויבפּאָדעם —
ער כאַפּט —	דו שטעפּסט —
זי טרײַבט —	דו הייבסט —

93. שרייב איבער און פארגעדענק די ווײַטערדיקע ווערטער:

אָפּ	האָפּ	ריפּס
אַראָפּ	היפּש	שניפּס
גאַלאָפּ	קליפּ־קלאַפּ	שעפּס

94. שרייב אויס פון די ווײַטערדיקע זאַצן די ווערטער, ווו דער ספּקדיקער קלאַנג איז אויסגעלייגט מיט אַ ב ײ ז:

אַז מען לעבט, דערלעבט מען. לייבקעס פאָטער איז אַ קאָרבפלעכטער. ער איז בײַ זײַן טאַטן דאָס ליבסטע קינד. די שפּין האָט אויסגעוועבט שפּינוועבס. די זאָקן זײַנען פון לײַבקאָליר. די מאַמע קלײַבט נחת פון איר געראָטענעם בחור. דער טויבשטומער קען ניט ריידן און ניט הערן. ביילע טראָגט אוירינגלעך אין די אויערלעפּלעך. דאָס וואַסער איז לעבלעך, ניט קאַלט און ניט הייס. די גרעבסטע וואַנט אין הויז האַלט איין מעטער.

95. דערקלער, פאַרוואָס שטייט אין די אויסגעשריבענע ווערטער פון דער אַרבעט 94 אַ ב ײ ז, לויטן בײַשפּיל:

לעבט — ווײַל מיר לעבן
דערלעבט — ווײַל מיר דערלעבן
לייבקעס — ווײַל לייבע.

52●

פּ — ב.

אַרבעט. 96. שרײַבֿ איבער און שטרײַך אונטער דעם אות ב י י ז:

קאָרבֿ — קערבעלע	הויבֿ — הײַבעלע
באָבֿ — בעבעלע	שטובֿ — שטיבעלע
ריבֿ — ריבעלע	ווײַבֿ — ווײַבעלע
טויבֿ — טײַבעלע	שויבֿ — שײַבעלע
איך לויבֿ — מיר לויבן	איך טרײַבֿ — מיר טרײַבן
איך האָבֿ — מיר האָבן	איך רײַבֿ — מיר רײַבן

> סוף וואָרט קען אויך זײַן אַ ספֿק, צי מען זאָל אויס־ לייגן דעם קלאַנג פּ מיט אַ פּ י י אָדער מיט אַ ב י י ז. דאַרף מען אויך אין דעם פֿאַל איבערצאַנדערשן דאָס וואָרט אַזוי, אַז דער ספֿקדיקער קלאַנג זאָל זיך הערן דײַטלעך. אויבֿ דאָרט, ווו ס'איז דײַטלעך, הערט זיך קלאַנג ב, איז אַ סימן, אַז ווו ס'איז דער ספֿק דאַרף מען אויך שרײַבן אַ ב י י ז.

אַרבעט. 97. שרײַבֿ איבער און דערקלער, פֿאַרוואָס איז אין די ווײַטערדיקע ווערטער אָנגעשריבן פּ י י אָדער ב י י ז:

קנאָפּ — ווײַל קנעפּל	ריפּ — ווײַל ריפּן
שויבֿ — ווײַל שויבן	באָבֿ —
קלאַפּ —	גרובֿ —
טרויבֿ —	גאָבֿ —
הויבֿ —	האָרבֿ —

98. שרײַב אויס פֿון די ווײַטערדיקע זאַצן פֿריער די ווערטער, ווו דער סָפֿקדיקער קלאַנג איז אויסגעלייגט מיט אַ פֿ״י, און נאָכדעם די ווערטער, ווו דער סָפֿקדיקער קלאַנג איז אויסגעלייגט מיט אַ ב״ײ:

די פֿראַגע איז ווייער האָרב. פֿאַרוואָס האָסטו מיר געגעבן אַ שטופּ? ער איז אַרײַן אין שטוב. דער סלופּ איז אַ הויכער. מען דאַרף אַליין קענען צונייען אַ קנאָפּ. דאָס וואַסער איז טריב. אין קלוב אַרבעט מען דרײַ מאָל אַ וואָך. איך האָב געמאַכט אַ קנופּ אין נאָז־טיכל, איך זאָל ניט פֿאַרגעסן די זאַך, וואָס מיר האָבן אָפּגערעדט. גיב אַ טאַפּ דײַן דָפּק. דער קאָרפּ איז פֿון די פֿיש, וואָס האָבן שופּן. ווער עס גראָבט אַ גרוב אונטער זײַן חַברס שטוב, פֿאַלט אַזוי פֿײַן אַליין אין אים אַרײַן.

99. דערקלער, פֿאַרוואָס שטייט אין די אויסגעשריבענע ווערטער פֿון דער אַרבעט 98 אַ פֿ״י אָדער אַ ב״ײ? לויט די בײַשפּילן:

האָרב — ווײַל האָרבער

שטופּ — ווײַל שטופּן.

53

ט — ד.

צרבעט. 100. שרײַב איבער אין העפֿט די ווערטער:

יודקע, דָווידקע, זעלדקע, שילדקרויט, לאַנדקאַרטע, וואַלדפּאַלאַץ.

אין די אַלע ווערטער הערט זיך דער קלאַנג ט פאַר די קלאַנגען ק און פּ, און שרײַבן שרײַבט מען פונדעסטוועגן דעם אות ד אַ ל ע ד. פאַרוואָס?

יודקע — ווײַל יודע

דָווידקע —

װעלדקע —

שילדקרויט—ווײַל שילדן

לאַנדקאַרטע —

וואַלדפּאַלאַץ —

זײַדקראָם —

101. שרײַב איבער אין העפט און דערענדיק לויט די בײַשפּילן:

געזונט — געזונטערהייט

קליין — קליינערהייט

קראַנק —

שטיל —

ניכטער —

פאַרשלאָפן —

102. שרײַב איבער אין העפט און פאַרגעדענק:

קרובים רופן זיך אַנדערש פרײַנט. מיר זײַנען מיט אים שטיקלעך פרײַנטלעך.

ער איז מײַנער אַ גוטער פרײַנד. מיר באַגריסן זיך מיט אים זייער פרײַנדלעך. זי איז מײַנע אַ פרײַנדין.

עס בלאָזט אַ שאַרפער ווינט. עס וויִט אַ קיל ווינטעלע.

ווײ און װינד איז מיר, װאָס איך האָב ניט קײן קװאַרטיר.

זינט ער איז אַריבער איז צװײטן קלאַס, האָט ער אָנגעהױבן צו לײענען אַ סך ביכער.

עס איז אַ װינד ניט צו העלפן דעם חבר.

54 ●

ט — ד.

אַרבעט. 103. שרײַב איבער און שטרײַך אונטער דעם אות דאַלעד:

קלײד — קלײדעלע	באָד — בעדער
שװערד — שװערדל	ראָד — רעדער
מױד — מײדל	שמיד — שמידן
באָרד — בערדל	פֿעלד — פֿעלדער
איך רעד — מיר רעדן	װילד — װילדער
איך שנײַד — מיר שנײַדן	איך לײַד — מיר לײַדן
	איך קלײד — מיר קלײדן

סוף װאָרט קען אױך זײַן אַ ספֿק, צי מען זאָל אױס־לײגן דעם קלאַנג ט מיט אַ טעס אָדער מיט אַ דאַלעד. דאַרף מען אױך אין דעם פֿאַל איבעראַנדערשן דאָס װאָרט אַזױ, אַז דער ספֿקדיקער קלאַנג זאָל זיך הערן דײַטלעך. אױב דאָרט, װוּ ס'איז דײַטלעך, הערט זיך דער קלאַנג ד, איז אַ סימן, אַז װוּ ס'איז דער ספֿק דאַרף מען אױך שרײַבן אַ דאַלעד.

אַרבעט. 104. שרײַב איבער און דערקלער, פֿאַרוואָס איז אין די ווײַטערדיקע ווערטער אָנגעשריבן ט ע ם אָדער ד אַ ל ע ד:

ראָד — ווײַל רעדל	פֿעלד — ווײַל פֿעלדער
באָד —	העכט —
שמיד —	צאַרט —
ווינט —	האַרט —
ערד —	באָרד —
בלוט —	האַנט —
העלד —	ראַנד —

105. שרײַב אויס פֿון די ווײַטערדיקע זאַצן פֿריער די ווערטער, ווו דער סָפֿקדיקער קלאַנג איז אויסגעלייגט מיט אַ ט ע ם, און נאָכדעם די ווערטער, ווו דער סָפֿקדיקער קלאַנג איז אויסגעלייגט מיט אַ ד אַ ל ע ד:

דער רײַטער רײַט איבערן פֿעלד. פֿון יענער זײַט וואַלד ציט זיך אַ וועג. עס בלאָזט אַ לינד ווינטעלע. מײַן ברודער הייסט דָוויד. אונדזערע פֿרײַנט פֿון אַמעריקע זײַנען געקומען צו פֿאָרן: אַ פֿעטער, אַ מומע און אַ שוועסטערקינד. קומט דער ליבער זומער, שפּילן מיר אין זאַמד. נאָכן שניט בלײַבט דאָס פֿעלד פּוסט און וויסט. דער שמיד וועט צושלאָגן דעם פֿערד צוויי פּאָטקעוועס.

106. דערקלער, פֿאַרוואָס שטייט אין די אויסגעשריבענע ווערטער פֿון דער אַרבעט 105 אַ ט ע ם אָדער אַ ד אַ ל ע ד לויטן בײַשפּיל:

פֿעלד — ווײַל פֿעלדער
זײַט — ווײַל זײַטל
לינד — ווײַל לינדער.

טס.

אַרבעט. 107. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די ווערטער:

דו טרעטסט, דו טראַכטסט, דו שיטסט.

אין די אַלע ווערטער הערט זיך דער קלאַנג צ, און שרײַבן שרײַבט זיך פונדעסטוועגן ט ע ס ס אַ מ ע ך. פאַרוואָס?

דו טרעטסט — ווײַל מיר טרעטן

דו טראַכטסט — ווײַל מיר טראַכטן

דו שיטסט — ווײַל מיר

דו בײַטסט — ווײַל מיר

דו בראָטסט — ווײַל מיר

דו גרײַטסט — ווײַל מיר

108. שרײַב איבער און אַנדערש איבער לויטן בײַשפּיל:

מיר היטן — דו היטסט

מיר רײַטן — דו

מיר האַלטן — דו

מיר טרעטן — דו

מיר בעטן — דו

מיר וועטן זיך — דו

מיר קנעטן — דו

מיר פּאַלײַטן — דו

109. שרײַב אַרײַן צו זיך אין העפט און דערקלער, פאַרוואָס איז אין די שיטער געדרוקטע ווערטער אָנגעשריבן אַ ט ע ס, לויט די בײַשפּילן:

ער גײט רעכטס — װײַל אַ רעכטער
ער טוט מיר שלעכטס — װײַל אַ שלעכטער
אַל דאָס גוטס — װײַל
זײַן פּנים איז אַרויטס — װײַל
דעם העכטס קאָפּ — װײַל
דער בלוטסטראָפּן — װײַל
מײַן פרײַנדס הויז — װײַל
דעם יאַטס קונצן — װײַל
גאָטס װעלט — װײַל
ער איז דער עלטסטער — װײַל
דעם הונטס בילערײַ — װײַל

56

דס.

אַרבעט. 110. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די װערטער:
די שנײַדסט, די רעדסט, די באָדסט.

אין די אַלע װערטער הערט זיך דער קלאַנג צ, און שרײַב
שרײַבט זיך פונדעסטװעגן דאַלעד סאַמעך. פאַרװאָס?

די שנײַדסט — װײַל מיר שנײַדן
די רעדסט — װײַל מיר רײדן
די באָדסט — װײַל מיר
די לײַדסט — װײַל מיר
די לאָדסט — װײַל מיר
די בינדסט — װײַל מיר

111. שרייב איבער און אַנדערש איבער לויטן בייַשפּיל:

מיר ווענדן — דו ווענדסט
מיר זידן — דו
מיר קליידן — דו
מיר באַשיידן — דו
מיר שמידן — דו
מיר בלענדן — דו
מיר שינדן — דו
מיר גרינדן — דו

112. שרייַב אַריין צו זיך אין העפט און דערקלער, פאַרוואָס איז אין די אונטערגעשטראָכענע ווערטער אָנגעשריבן אַ ד אַ ל ע ד, לויטן בייַשפּיל:

דעם שמידס טעכטער — וויַיל שמיד
דָווידס פּירעלע — וויַיל דָווידל
דעם העלדס גבורה — וויַיל
מיַין פריַינדס געטריַישאַפט — וויַיל

57

דט.

אַרבעט. 113. שרייַב איבער צו זיך אין העפט די ווערטער:
ער שניַידט, ער רעדט, ער באָדט.

אין די אַלע ווערטער הערט זיך דער קלאַנג ט, און שרײַבן שרײַבט זיך פֿונדעסטוועגן דאַלעד טעס. פֿאַרוואָס?

ער שנײַדט— ווײַל מיר שנײַדן

ער רעדט — ווײַל מיר ריידן

ער באָדט — ווײַל מיר

ער לײַדט — ווײַל מיר

ער לאָדט — ווײַל מיר

ער בינדט — ווײַל מיר

114. שרײַב איבער און דערענדיק לויטן בײַשפּיל:

מיר ווענדן — ער ווענדט

מיר זידן — ער

מיר קליידן — ער

מיר באַשיידן — ער

מיר שמידן — ער

מיר בלענדן — ער

מיר שינדן — ער

מיר גרינדן — ער

58

יק.

אַרבעט. 115. שרײַב אַרײַן אין העפט די ווערטער:

ליכטיק, ציכטיק, פּרעכטיק, וויכטיק, שטויביק, זוניק, לעבעדיק, לוסטיק, זודיק, וויניק, ווײַניק.

116. שרייב איבער אין העפט די ווערטער פון דער אַרבעט 115 און דערענדיק לויט די ביישפּילן:

ליכטיק — אַ ליכטיקער
ציכטיק — אַ ציכטיקער

117. דערמאָן זיך און פאַרשרייב אין העפט נאָך פינף ווערטער, וואָס ענדיקן זיך אויף ־יק.

118. זוך אויס אין דיין לייענביך און שרייב איבער צו זיך אין העפט נאָך צען ווערטער, וואָס ענדיקן זיך אויף ־יק.

119. שרייב אַריין צו זיך אין העפט די ווערטער:

נעכטיקן, מעכטיקן זיך, באַרעכטיקן, פאַראייביקן, באַוויליקן, אויסליידיקן, פאַרברודיקן.

120. זוך אויס אין דיין לייענבוך און שרייב איבער צו זיך אין העפט נאָך פינף ווערטער, וואָס ענדיקן זיך אויף ־יקן.

121. שרייב איבער אין העפט און פאַרגרעדענק:

צוואַנציק, דרייסיק, פערציק, פופציק, זעכציק, זיבעציק, אַכציק, ניינציק.

צענדליק, האָניק, ווייטיק, שלימעזאַלניק, קאָלבויניק, האָרעפּאַשניק.

122. שרייב איבער אין העפט די ווערטער און פאַרגעדענק, ווי אַזוי מען לייגט זיי אויס:

זונטאָג, מאָנטאָג, דינסטאָג, דאָנערשטאָג, פרייטאָג, מיטאָג.

> אין די ווערטער זונטאָג, מאָנטאָג, דינסטאָג, דאָנערשטאָג, פרייטאָג, מיטאָג הערט זיך צום סוף יק, נאָר עס שרייבט זיך אַלעף גימל.

59

ק — ג.

לייען איבער די ווערטער און הער זיך אײַן, ווי אַזוי דו רעדסט זיי אַרויס:

וויגשטול, טאָגסדר, וואָגשאָל, צונגפעלער, לונגפעלער, זינגפויגל, יונגפרוי.

> פאַר מיטהילכער טרעפט טיילמאָל, אַז עס הערט זיך דער קלאַנג ק, און שרײַבן שרײַבט מען פונדעסטוועגן אַ גימל. כדי צו וויסן, צי מען זאָל אויסלייגן דעם סָפקדיקן קלאַנג מיט אַ גימל אָדער מיט אַ קוף, דאַרף מען איבעראַנדערשן דאָס וואָרט אַזוי, אַז דער סָפקדיקער קלאַנג זאָל זיך הערן אינגאַנצן דײַטלעך. אויב דאָרט, וווּ ס'איז דײַטלעך, הערט זיך דער קלאַנג ג, איז אַ סימן, אַז וווּ ס'איז דער סָפק דאַרף מען אויך שרײַבן גימל.

אַרבעט. 123. שרײַב אַרײַן צו זיך אין העפט די ווײַטערדיקע ווערטער און דערקלער, פאַרוואָס איז אָנגעשריבן גימל, לויט די בײַשפּילן:

וויגשטול — ווײַל וויגן
טאָגסדר — ווײַל טעגלעך
צונגפעלער — ווײַל
לונגפעלער — ווײַל
זינגפויגל — ווײַל

יונגפרוי — ווײַל
ברעגשטאָט — ווײַל
שפּרינגפעדער — ווײַל
פרעגצייכן — ווײַל
טאָגטעגלעך — ווײַל
ענגשאַפט — ווײַל

124. באַמערק, ווי אַזוי עס ווערן אויסגעלייגט די ווײַטער-דיקע ווערטער, און שרײַב זיי אַרײַן צו זיך אין העפט:
גרינגקייט, שטרענגקייט, ענגקייט, לאַנגקייט, זייגקינד.

אין די אַלע ווערטער איז אָנגעשריבן נימל קוף, כאָטש עס הערט זיך דער קלאַנג ק. פאַרוואָס?

גרינגקייט — ווײַל גרינגער
שטרענגקייט — ווײַל שטרענגער
ענגקייט — ווײַל ענגער
זייגקינד — ווײַל זייגן

125. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די ווײַטערדיקע ווערטער און דערקלער לויט די בײַשפּילן:

ער טראָגט — ווײַל מיר טראָגן
ער זינגט — ווײַל מיר זינגען
ער קלאָגט — ווײַל
דו בייגסט — ווײַל
זי קלינגט — ווײַל
דו שווײַגסט — ווײַל
ער לייגט — ווײַל
ער לײַגט — ווײַל

126. שרײַב איבער צו זיך אין העפט און דערענדיק לויטן בײַשפּיל:

מיר פרעגן — איר פרעגט
מיר זאָגן — ער
מיר ברענגען — ער
זיי זייגן — ער

מיר וועגן — ער
זיי וויגן — ער
מיר נאָגן — זי
זיי ליגן — איר

באַמערק דעם אונטערשייד:

ווי געגעבטיקט, ווו געטאָגט — וויל טאָגן.
די אַרבעט איז אַרוים ווי געטאָקט — וויל טאָקן.

די תבואה וואַקסט אויף די פעלדער — וויל וואַקסן.
דו וואַגסט צו טאָן אַזאַ זאַך! — וויל וואַגן.

ער זינקט אַיין אין בלאָטע — וויל זינקען.
ער זינגט אַ ליד — וויל זינגען.

60 ●

ק — ג.

127. שרייב איבער און שטרייך אונטער דעם אות גימל:

קלאָג — קלאָגן	זעג — זעגן
טאָג — טעגלעך	לעמבערג — לעמבערגער
וועג — וועגן	געיעג — יעגער
ברעג — ברעגן	ווייסצייג — צייגענער
איך מעג — מיר מעגן	איך שווייג — מיר שווייגן.

איך דערוועג זיך — מיר דערוועגן זיך.

סוף וואָרט קען אויך זײַן אַ ספֿק, צי מען זאָל אויס־לייגן דעם קלאַנג ק מיט אַ קוף אָדער מיט אַ גימל. דאַרף מען אויך אין דעם פֿאַל איבעראַנדערשן דאָס וואָרט אַזוי, אַז דער ספֿקדיקער קלאַנג זאָל זיך הערן דײַטלעך. אויב דאָרט, ווו ס'איז דײַטלעך, הערט זיך דער קלאַנג ג, איז אַ סימן, אַז ווו ס'איז דער ספֿק דאַרף מען אויך שרײַבן **גימל.**

ערבעט. 128. שרײַב איבער און דערקלער, פֿאַרוואָס איז אין די ווײַטערדיקע ווערטער אָנגעשריבן קוף אָדער גימל:

ציג — ווײַל ציגן	שטײַג — ווײַל שטײַגל
פּויק — ווײַל פּײַקל	קלוג — ווײַל קלוגע
באַרג —	שטעג —
גרינג —	שטעקשיך —
פֿלינק —	באָק —
געזאַנג —	בריק —
	רינג —

129. שרײַב אויס פֿון די ווײַטערדיקע זאַצן פֿריער די ווערטער, ווו דער ספֿקדיקער קלאַנג איז אויס־געלייגט מיט אַ קוף, און נאָכדעם די ווערטער, ווו דער ספֿקדיקער קלאַנג איז אויסגעלייגט מיט אַ גימל:

דער ברעג ים איז באַדעקט מיט זאַמד. ער טשע־פּעט ניט קיין פֿליג אויף דער וואַנט. ער איז אַ יונג מיט בײנער. וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. ער האָט געגעבן אַ טרונק. ער גייט אַרום שלינג און שלאַנג. מען מעג שוין גיין אַהיים. דערלאַנג מיר דעם קרוג. זאָל זײַן גענוג.

130. דערקלער, פֿאַרוואָס שטייט אין די אויסגעשריבענע ווערטער פֿון דער אַרבעט 129 אַ קוף אָדער אַ גימל, לויט די בײַשפּילן:

ברעג — ווײַל ברעגן

פֿליג — ווײַל פֿליגן

131. שרײַב איבער אין העפט און דערענדיק לויט די בײַשפּילן:

אַכטן — אַכטונג	באַפרײַען — באַפרײַונג
באַשרײַבן — באַשרײַבונג	צירן —
באַגריסן —	באַפוצן —
קליידן —	פֿאַרבינדן —
רעכענען —	ווינען —
פֿאַרשפּרייטן —	שטרעבן —

132. שרײַב איבער אין העפט און דערענדיק לויט די בײַשפּילן:

גאָלד — גאָלדוואַרג	קליין — קליינוואַרג
זילבער —	אַלט —
גלאָז —	יונג —

באַמערק דעם אונטערשייד:

ער גייט אין וועג — ווײַל וועגן.

וועק אים אויף — ווײַל וועקן.

ער גייט אויסגעפּוצט ווי אַ טאָק — ווײַל טאָקן.

עס איז אַריבער דער טאָג — ווײַל טעגלעך.

דער פּויער פּירט זעק מיט מעל — ווײַל זעקלעך.

דער פּויער האָט אַ זעג — ווײַל זעגן.

61

פּ — וו.

די ווערטער: דו פּרוּווסט, ער פּרוּווט, איר פּרוּווט, גע-
פּרוּווט שרײַבט מען מיט צוויי וואָוון, כאָטש הערן הערט זיך
דאָ דער קלאַנג פ. פאַרוואָס?

ווײַל: מיר פּרוּוון.

דאָס וואָרט בריווקאַסטן שרײַבט מען אויך מיט צוויי וואָוון,
כאָטש הערן הערט זיך דער קלאַנג פ. פאַרוואָס?

ווײַל: בריוול.

62 ●

פּ — וו.

פאַרגעדענק, אַז די ווערטער בריוו, פּרוּוו, ראָוו שרײַבט
מען מיט צוויי וואָוון, כאָטש הערן הערט זיך דאָ דער קלאַנג פ.
פאַרוואָס?

בריוו — ווײַל בריוול

פּרוּוו — ווײַל פּרוּוון

ראָוו — ווײַל ראָוון.

133. פאַרשרײַב אין העפט די פראַגע און ענטפער אָפּ
(ניט מיט ציפער, נאָר מיט אותיות):

וויפיל איז דרײַ מאָל פינף?

וויפיל איז צוויי מאָל צוועלף?

וויפיל איז דרײַ מאָל עלף?

פאַרגעדענק: פינף, צוועלף, עלף.

134. שרײַב איבער אין העפט:

דער אויוון איז הייס. דער רעגן פֿאַלט פֿון אויבן.

פֿאַרגעדענק: **אויוון. אויבן.**

135. טראַכט צו נאָך דרײַ זאַצן, ווו מען שרײַבט אויוון, און דרײַ זאַצן, ווו מען שרײַבט אויבן.

63

ס — ז.

לייען איבער די ווערטער און הער זיך אײַן, ווי אַזוי דו רעדסט זיי אַרויס:

נאָזטיכל. גלאָזקעסטל. ווײַזפֿינגער. קעזקוכן. אײַזקאַסטן.

פֿאַר מיטהילכער טרעפֿט טײלמאָל, אַז עס הערט זיך דער קלאַנג ס, און שרײַבן שרײַבט מען פֿונדעסטוועגן דעם אות זײַען. כּדי צו וויסן, צי מען זאָל אויסלייגן דעם ספֿקדיקן קלאַנג מיט אַ זײַען אָדער אַ סאַמעך, דאַרף מען איבעראַנדערשן דאָס וואָרט אַזוי, אַז דער ספֿקדיקער קלאַנג זאָל זיך הערן אינגאַנצן דײַטלעך. אויב דאָרט, ווו ס׳איז דײַטלעך, הערט זיך דער קלאַנג ז, איז אַ סימן, אַז ווו ס׳איז דער ספֿק דאַרף מען אויך שרײַבן זײַען.

---

136. שרײַב איבער צו זיך אין העפֿט די ווײַטערדיקע ווערטער און דערקלער, פֿאַרוואָס איז אָנגעשריבן אַ זײַען, לויט די בײַשפּילן: ארבעט.

נאָזטיכל — ווײַל נעזל	קעזקוכן — ווײַל
הויזפֿרײַנד — ווײַל הײַזער	אײַזקאַסטן — ווײַל
גלאָזקעסטל — ווײַל	אויסלייזגעלט — ווײַל
שפּיזטרעגער — ווײַל	רײַזקאַשע — ווײַל

137. שרייב איבער צו זיך אין העפט: איינציקווייז, פּאָר־ווייז, טיילווייז, שורותווייז, משוגענערווייז, מחנות־ווייז, הויפנווייז, עמערווייז, יינגלווייז.

> פאַרגעדענק, אַז אין פּאָרווייז, טיילווייז, עמערווייז
> שרייבט מען צום סוף אַ זייִן.

138. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט, וואָס איז געגעבן אין דער אַרבעט 137.

139. שרייב איבער צו זיך אין העפט די ווערטער און דערקלער לויט די ביישפּילן:

ער ווייזט — ווייל מיר ווייזן

דו לייזט — ווייל מיר לייזן

ער גרייזט — ווייל

דו בלאָזט — ווייל

ער לאָזט — ווייל

140. שרייב איבער צו זיך אין העפט און דערענדיק לויטן ביישפּיל:

מיר מוזן — איר מוזט

מיר הויזן — איר

מיר באַגלאָזן — ער

מיר ברויזן — עס ברויזט

מיר רייזן — זי

מיר קרייזן אַרום — איר

באַמערק דעם אונטערשייד:

ער ווייסט די וואַנט — ווייל ווייסן

ער ווייזט דעם וועג — ווייל ווייזן

ער רייזט איבער לענדער — ווייל רייזן

ער רייסט פּאַפּיר — ווייל רייסן

64 ●

ס — ז.

אַרבעט. 141. שרײַב איבער די װײַטערדיקע װערטער און באַמערק, װוּ דו שרײַבסט אַ זײַען, כאָטש דו רעדסט אַרױס דעם קלאַנג ס:

האָז — האָזן	גרײַז — גרײַזן
הױז — הײַזער	מױז — מײַזל
ברױז — ברײַזער	נאָז — נעזל
קלױז — קלױזן	גלאָז — גלעזל
בלײַז — בלײַזן	לאָז — לאָזן

סוף װאָרט קען אױך זײַן אַ סָפק, צי מען זאָל אױסלײגן דעם קלאַנג ס מיט אַ סאַמעך אָדער אַ זײַען. דאַרף מען אױך אין דעם פֿאַל איבעראַנדערשן דאָס װאָרט אַזױ, אַז דער סָפּקדיקער קלאַנג זאָל זיך הערן דײַטלעך. אױב דאָרט, װוּ ס'איז דײַטלעך, הערט זיך דער קלאַנג ז, איז אַ סימן, אַז װוּ ס'איז דער סָפק דאַרף מען אױך שרײַבן זײַען.

אַרבעט. 142. שרײַב איבער און דערקלער, פֿאַרװאָס איז אין די װײַטערדיקע װערטער אָנגעשריבן סאַמעך אָדער זײַען:

גלאָז — װײַל גלעזער	רים —
היים — װײַל הײמער	קעז —
האָז —	גערום —
גראָז —	שאָם —
נאָז —	מױז —
ריז —	נום —

143. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט, וואָס איז פֿאַראַן אין דער אַרבעט 142.

65

לייען איבער די ווײַטערדיקע זאַצן און קוק זיך איין, ווי אַזוי זיי זײַנען אָנגעשריבן:

קינדערלעך, זײַט פֿריילעך! די מאַמע האָט דרײַ ייִנגעלעך, דרײַ ייִנגעלעך געהאַט מיט ווייכע רויטע בעקעלעך ווי צאַרטער סאַמעט גלאַט. און די גוים און די ייִדן לעבן גליקלעך און צופֿרידן. מענדעלעס פֿערדל איז בלינדלעך אויף איין אויג.

קוק זיך אײַן, ווי אַזוי עס זײַנען אָנגעשריבן די ווערטער:

קינדערלעך	פֿריילעך
ייִנגעלעך	גליקלעך
בעקעלעך	בלינדלעך

> **די ענדונג לעך ווערט אַלעמאָל אויסגעלייגט לאַמעד אײַען לאַנגע=כאָף.**

אַרבעט. 144. שרײַב איבער צו זיך אין העפֿט די ווײַטערדיקע זאַצן:

אונטער די גרינינקע ביימעלעך שפּילן זיך משהלעך, שלמהלעך. ס'איז געוואַקסן אַ קליינע מאַרגאַריטקע מיט זילבערנע בלעטלעך. איך וועל אײַך דערציילן אַ מעשׂה

מיט פינף אַרבעסלעך. די מאַמע האָט אַהיימגעבראַכט צוויי ניטעלעך און מיך; צוויי ניסלעך פֿאַר די ברידער־לעך און מיר צוויי נײַע שיך.

145. שרײַב איבער צו זיך אין העפט און דערענדיק לויט די בײַשפּילן:

שטיבל — שטיבעלעך	שיסעלע — שיסעלעך
שיכל —	הײַזעלע —
ווענטל —	לידעלע —
ביכל —	מיידעלע —
הענטל —	ווינטעלע —

146. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט פֿון דער אַרבעט 145.

147. שרײַב איבער צו זיך אין העפט און דערענדיק לויט די בײַשפּילן:

שוואַרץ — שוואַרצלעך	פונקט — פינקטלעך
זיס —	גליק —
ביטער —	ענג —
זויער —	היים —
האַרט —	

148. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט פֿון דער אַרבעט 147.

זיך.

בערל: שלאָג זיך ניט!

חיים: וואָס אַרט עס דיך, אַז איך שלאָג זיך?

בערל: מאַמע! חיים שלאָגט זיך!

געפֿין דאָס באַטאָנטע וואָרט אין דער ערשטער שורה. צי איז אין דער שורה אויך דאָס וואָרט זיך באַטאָנט?

צי איז אין דער צווייטער שורה באַטאָנט דאָס וואָרט זיך?

באַמערק, ווי אַזוי ווערט דאָס וואָרט זיך אַרויסגערעדט ווען עס איז יאָ באַטאָנט און ווי אַזוי ווען עס איז ניט באַטאָנט. גיב אַכט אויף דעם אונטערשייד.

הער זיך איין, וואָס עס איז געוואָרן מיט דעם וואָרט זיך אין דער דריטער שורה, ווען פֿאַר אים קומט דער קלאַנג ט.

> דאָס וואָרט זיך דאַרף אַרויסגערעדט ווערן פֿאַרשיידן לויט דעם ווי דאָס וואָרט שטייט אין זאַץ: צי איז עס באַטאָנט אָדער ניט, צי שטייט פֿאַר אים דער קלאַנג ט אָדער ניט.
>
> אויסלייגן אָבער דאַרף מען דאָס וואָרט שטענדיק אויף איין אופֿן: זײַען יוד לאַנגע־כאָף

אַרבעט. 149. לייען איבער די ווײַטערדיקע זאַצן און שרײַב איבער צו זיך אין העפֿט:

פֿריער די זאַצן, ווו זיך איז באַטאָנט;

דערנאָך די זאַצן, ווו זיך איז ניט באַטאָנט און גייט זיך צונויף מיט אַ פֿריערדיקן ט

צום סוף יענע זאַצן, ווו זיך איז ניט באַטאָנט און גייט זיך ניט צונויף מיט אַ פֿריערדיקן ט.

אַ מענטש, וואָס טראַכט נאָר וועגן זיך, רופט מען עגאָיִסט. האָט עס זיך אַ ביסל געטאָן אין שטעטל! גייסט זיך זומער באָדן, טרינקסטו זיך אין טײַך; גייסט זיך ווינ־טער גליטשן, טוסטו פאַלן גלײַך. ווי אַזוי עס מאַכט זיך, איז רעכט. מיר דוכט זיך, אַז דער טאַטע איז שוין געקומען אַהיים. וועסט גיין שפּאַצירן? עס ווענדט זיך, ווי אַזוי ס'וועט זײַן דער וועטער. וואָס האָסטו זיך אַזוי אויסגעפּוצט? וואַש זיך, ערד, און וואַש זיך, הימל; וואַשט זיך, פעלדער, און זײַט ריין!

150. קלער צו פינף זאַצן, ווו זיך איז ניט באַטאָנט און גיסט זיך צונויף מיט אַ פריערדיקן ט.

67

אויף.

אַ פײַערל ברענט אויף דעם פּריפּעטשיק.

די זון גייט אויף אין מיזרח־זײַט.

באַמערק, ווי אַזוי ווערט אַרויסגערעדט דאָס וואָרט אויף אין דעם ערשטן זאַץ און ווי אַזוי אין דעם צווייטן. גיב אַכט אויף דעם אונטערשייד

צי איז פאַראַן אַן אונטערשייד אין אויסלייגן?

דאָס וואָרט אויף דאַרף אַרויסגערעדט ווערן פאַר־שיידן לויט דעם ווי עס שטייט אין זאַץ. אויסלייגן אָבער דאַרף מען דאָס וואָרט שטענדיק אויף איין אופן: אַלעף וואָוו יוד לאַנגע־פּיי.

ארבעט. 151. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די ווײַטערדיקע זאַצן:

אויף דעם הויכן באַרג, אויף דעם גרינעם גראָז שטייען אַ פּאָר דײַטשן מיט די לאַנגע בײַטשן. איך האָב פאַרשפּעטיקט אויף דער לעקציע. הייב אויף דאָס ביכל. איך שטיי אויף זיבן אַ זייגער. אויף פּסח נייט מען מיר אויף אַ נײַעם בגד. עטל זיצט אויפן שטול. ער גייט אויף און אָפּ. ער איז שוין אויף פון זעקס אינדערפרי.

152. שרײַב איבער די ווערטער:

אויפשטיין	אויפרײַסן
אויפגיין	אויפברעכן
אויפהייבן	אויף כאַפּן זיך
אויפנייען	אויפנעמען

153. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט פון דער אַרבעט 152.

154. שרײַב איבער צו זיך אין העפט:

אויף דעם טיש	אויף דער באַנק
אויף דער ערד	אויף דער גאַס
אויפן הימל	אויפן קאָפּ
אויף דער לבֿנה	אויף דער פור

155. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדער שורה פון דער אַרבעט 154.

68

אַ ר ו י ף.

מאָטל קריכט אַרויף אויפֿן באַרג.

באַמערק, ווי אַזוי עס איז אויסגעלייגט דאָס וואָרט אַ ר ו י ף.

> דאָס וואָרט אַ ר ו י ף דאַרף מען שטענדיק אויסלייגן:
> **אַלעף רייש וואָוו יוד לאַנגע־פֿיי.**

אַרבעט. 156. שרײַב איבער צו זיך אין העפֿט די ווײַטערדיקע זאַצן:

יאַנקל גייט אַרויף אויפֿן בוידעם. מאָטל שטעלט אַרויף דאָס בוך אויף דער פּאָליצע. דער וואָגן פֿאָרט אַרויף און אַראָפּ. דער פֿויער וואַרפֿט אַרויף דאָס האָלץ אויף דער פֿור.

157. שרײַב איבער די ווערטער:

אַרויפֿלייגן	אַרויפֿשטעלן
אַרויפֿציִען	אַרויפֿשאַרן
אַרויפֿקריכן	אַרויפֿרופֿן
אַרויפֿטראָגן	אַרויפֿשיטן

158. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט פֿון דער אַרבעט 157.

69

פֿ ו נ אַ נ ד ע ר.

דער גאַנצער קלאַס האָט זיך פֿונאַנדערגעלאַכט.

באַמערק, ווי אַזוי עס איז אָנגעשריבן פֿ ו נ אַ נ ד ע ר.

אין וואָרט פונאַנדער שרייבט מען אַלעמאָל אַ וואָוו נאָכן פיי.

159. שרייב איבער צו זיך אין העפט די ווײַטערדיקע אַרבעט. וואַצן:

פונאַנדערנעמען אַ וויגער איז ניט פון די גרינגע זאַכן. דער בריוונטרעגער טראָגט פונאַנדער די בריוו. איך האָב זיך פונאַנדערגעפרעגט בײַ די פויערים, אין וואָסער ריכ־טונג איך זאָל גיין צו דער שטאָט צו.

160. שרייב איבער די ווערטער:

פונאַנדערטרײַבן	**פונאַנדערוואַרפן**
פונאַנדערשיטן	**פונאַנדערטיילן**
פונאַנדערוויקלען	**פונאַנדערווײַנען זיך**

161. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט פון דער אַרבעט 160.

70

צונויף, צוזאַמען.

דער לערער האָט צונויפגענומען די העפטן.

דער לערער האָט צוזאַמענגענומען די העפטן.

באַמערק, ווי אַזוי עס איז אָנגעשריבן צונויף, צוזאַמען.

אין די ווערטער צונויף, צוזאַמען שרייבט מען אַלעמאָל אַ וואָוו נאָכן צאַדיק.

ארבעט. 162. שרייב איבער אין העפט די ווייטערדיקע זאצן:

פונאנדערנעמען א זייגער איז שווער, אָבער צונויפ־שטעלן איז נאָך שווערער. היינט האָט מען צונויפגערופן אלע שילער פון ערשטן, צווייטן און דריטן קלאַס; מען דאַרף זיך צוזאמענריידן וועגן דער אַרבעט אין קלוב. בערל לייגט צונויף די ביכער און גייט אוועק אהיים.

163. שרייב איבער די ווערטער:

צוזאמענמישן	צונויפנייען
צוזאמענשטעלן	צונויפטראָגן
צוזאמענקומען	צונויפדרייען

164. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט פון דער אַרבעט 163.

71

צו, צע.

לייען איבער די ווייטערדיקע זאצן:

די געסט וועלן באַלד צופאָרן צו אונדזער שטוב. אַט זיינען זיי שוין צוגעפאָרן.

מאָרגן וועלן זיך די געסט ווידער צעפאָרן.

נעם די ווערטער:

צופאָרן
צוגעפאָרן
צעפאָרן

באַמערק, ווו עס שטייט דער אַקצענט אין יעדן פון די דריי ווערטער. באַמערק, ווי אַזוי די ווערטער זיינען אויסגעלייגט.

> ווען מען וויל וויסן, צי מען דאַרף אויסלייגן צו אָדער צ ע, איז פאַראַן אַזאַ סימן: אויב אויף דעם טראַף שטייט דער אַקצענט, לייגט מען אויס מיט אַ וואָוו; אויב אויף דעם טראַף שטייט נ י ט דער אַקצענט, לייגט מען אויס מיט אַן איַען.

ארבעט. 165. שרייב איבער צו זיך אין העפט:

זעט, ווי צעפּאַליעט איר זייט און צעפּלאָמט. פאַר־וואָס ביסטו אַזוי צעטראָגן? דאָס מיידעלע האָט ניט גע־ווּסט דעם וועג, האָט זי געבעטן אַ פאַרבייגייער, ער זאָל זי צופירן אַהיים. הערשעלעס האָר זיינען אַלעמאָל צעשוי־בערט. דו דאַרפסט צוטראַכטן דריי ווערטער, וואָס הייבן זיך אָן מיטן קלאַנג ש. דער מאַגנעט האָט צוגעצויגן דאָס שטיקל אייזן. דער שניי איז צעגאַנגען. דער שילער איז צוגעגאַנגען צום טאָוול.

166. שרייב איבער צו זיך אין העפט די ווערטער:

צוגנבענען	צעברעכן
צובינדן	צעדראַפּען
צופּאַסן	צעבליִען זיך
צוטוליען זיך	צעקריגן זיך

167. טראַכט צו אַ זאַץ צו יעדן וואָרט פון דער אַר־בעט 166.

> פאַרגעדענק, אַז דאָס וואָרט צ ו פ ר י ד ן לייגט מען אויס מיט אַ וואָוו.

168. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די װײַטערדיקע זאַצן:

און די גוים און די ייִדן לעבן גליקלעך און צופרידן. דער לערער איז צופרידן פון מײַן לערנען. ער איז אַ צופרידענער אַװעק אַהיים.

169. טראַכט צו פינף זאַצן, װוּ עס באַגעגנט זיך דאָס װאָרט צופרידן.

72

בײַ.

לײען איבער די װײַטערדיקע זאַצן:

איך האָב אָנגעגרײט פאַר דיר אַ מתּנה, נאָר איך האָב זי ניט בײַ מיר. בײַ אונדז אין שטוב זײַנען פאַראַן שלום־עליכמס װערק.

װען בײַ איז אַ באַזונדער װאָרט, לײגט מען עס אַלעמאָל אױס: בײַ צװײ־ייִדן, אַלץ אײנס צי ס'שטײט אױף דעם װאָרט דער אַקצענט אָדער ניט.

170. שרײַב איבער צו זיך אין העפט די װײַטערדיקע זאַצן: ארבעט.

בײַ װאָסער זײַטל האַלט איר הײַנט? ער האָט מיר געװיזן אַזױנס, װאָס איך האָב בײַ מיר אינדערהײם קײנמאָל ניט געזען. מיר האָרעװען אַ פײגעלע בײַ אונדז אין קלאַס. מײַן ברודער איז זיך אַזױ פיל אָנגעגאַנגען, אַז די שיך האָבן זיך בײַ אים צעריסן.

171. טראַכט צו און שרײַב אַרײַן אין העפט פינף זאַצן, װוּ ס'באַגעגנט זיך דאָס װאָרט בײַ.

73

בײַ — באַ.

לייען איבער די ווײַטערדיקע זאַצן:

איך האָב באַקומען אַ פֿײַנע מתּנה.
איך קען דיר ניט בײַקומען.

באַמערק דעם אונטערשייד אין דער אויסשפּראַך און אין אויסלייג פֿון די צוויי ווערטער:

באַקומען
בײַקומען

ווו שטייט דער אַקצענט אין דעם ערשטן וואָרט? ווי אַזוי איז דאָס וואָרט אָנגעשריבן?

ווו שטייט דער אַקצענט אין דעם צווייטן וואָרט? ווי אַזוי איז עס אָנגעשריבן?

> אויב דער טראָף בײַ, באַ איז אַ טייל פֿון אַן אַנדער וואָרט, איז דער כּלל פֿון אויסלייגן אַזאַ: אויב אויף דעם דאָזיקן טראָף שטייט דער אַקצענט, שרײַבט מען ב'ייִז צוויי־יודן; אויב אויף דעם דאָזיקן טראָף שטייט ניט דער אַקצענט, שרײַבט מען ב'ייִז אַלעף.

אַרבעט. 172. שרײַב איבער צו זיך אין העפֿט די ווײַטערדיקע זאַצן:

הײַנט האָט מײַן מאַמע באַזוכט אונדזער שול; זי איז בײַגעווען אויף דער לעקציע בײַ אונדז אין קלאַס. לאה האָט באַשריבן דעם נעכטיקן שפּאַציר. מען האָט די גאַנצע גאַס באַפֿלאַנצט מיט ביימער. וואָס ביסטו אַזוי באַטריבט? מען דאַרף ריידן נאָר וועגן דעם עיקר,

די בײַוואַכן מעגסטו אויסנלאָזן. די געסט האָבן באַשיינט די שׂימחה. שרײַב אַוועק אַ בריוו און לייג בײַ אַ פּאָסט=מאַרקע אויף אַן ענטפער.

173. שרײַב אַרויס אין איין סלופּיקל די ווערטער, וואָס הייבן זיך אָן מיט ב אַ, אין אַ צווייטן סלופּיקל די ווערטער, וואָס הייבן זיך אָן מיט ב ײַ.

174. קלער צו צו איטלעך וואָרט פּון די ביידע סלופּיק=לעך אַ נײַעם זאַץ און שרײַב אַרײַן די זאַצן צו זיך אין העפט.

אַ פּאָר באַמערקונגען פאַר דעם לערער.

1. אונדזער גראַמאַטיק איז אויפגעבויט אויף דער אַליינטעטיקייט פון דעם תּלמיד, זי דאַרף אים צוגעוויינען אַליין צו אָבסערווירן די דערשײַנונגען פון דער לעבעדיקער שפּראַך. דאָס הייסט אָבער ניט, אַז דער לערער ווערט דורכדעם פאַרוואַנדלט אין אַ פּאַסיוון „פאַרגעבער". פאַרקערט, דער לערער מוז געניי דורכאַרבעטן אין קלאַס דעם טייל מאַטעריאַל ביז די אויפגאַבעס; לויט דער מדרגה פון קלאַס, איבערהויפּט צום אָנהייב, איז אַפילו אַ סברא, אַז דער לערער זאָל אַ טייל פון די אויפגאַבעס אויך דורכמאַכן פריער מינדלעך אין קלאַס איידער ער פאַרגיט די שריפטלעכע אַרבעט.

2. די כּללים זײַנען אויסגעטיילט באַזונדער. קיינער וועט ניט זוכן אין זיי קיין שטרענגע וויסנשאַפטלעכקייט, נאָר ווי ווײַט מעגלעך האָבן מיר געזוען אויסנצולאָזן אַלצדינג, וואָס איז סותר די וויסנשאַפטלעכע באַגריפן. די כּללים זײַנען באַשטימט פאַר די מער געראָטענע און פעיִקע תּלמידים; אָבער בשום־אופן טאָר מען זיי ניט געבן אײַנצוחזרן אויף אויסווייניק. אויך דעם לערער וועלן די כּללים צוניצקומען, ווײַל זיי וועלן אים פאַרשפּאָרן די אַרבעט פון אַבסטראַהירן און פאָרמולירן.

3. דאָס בוך איז אײַנגעטיילט אין דרײַ קאַפּיטלען: זאַץ, וואָרט, קלאַנג און אות; דער צווייטער טייל וועט ברענגען די יסודות פון מאָרפאָלאָגיע. אין יעדן קאַפּיטל וויקלט זיך דער מאַטעריאַל פונאַנדער בהדרגה; נאָר אויב דער לערער וועט געפינען פאַר נייטיק, קען ער אין טייל ערטער בײַטן דעם סדר.

4. פון צייט צו צייט דאַרפן דורכגעפירטע ווערן איבערחזרונגען. מיר האָבן אויף דעם קיין ספּעציעלע פּאַראַגראַפן ניט אַרײַנגעשטעלט, כּדי ניט צו פאַרגרעסערן — און ממילא צו פאַרטײַערן — דאָס בוך. דער לערער וועט זיך דאָ אַליין אַן עצה געבן.

5. מיר האָבן אַרײַנגענומען אין טעקסט מאַטעריאַל, גאַנץ אָדער טיילווײַז, פֿון פֿאַרשיידענע ווערק. די מחברים פֿון די דאָזיקע ווערק וועלן אונדז געוויס מוחל זײַן, וואָס מיר האָבן זיי ניט פֿורש־בשמם געווען; דאָס וואָלט געווען צו קאָמפּליצירט.

6. אין דעם אויסלייג באַזירן מיר זיך אויף די אָרטאָגראַפֿישע באַשלוסן פֿון צווייטן שולצוזאַמענפֿאָר; בלויז אין טייל ניטרעגלאַמענטירטע פֿראַגעס האָבן מיר געשטעלט אויף זיך. אין די העברעיִזמען האָבן מיר אײַנגעפֿירט די פֿאַרלײַכטערונגען, וואָס דער שולצוזאַמענפֿאָר האָט געהאַט באַשלאָסן: אַז דער i־קלאַנג ווערט אַלעמאָל באַצייכנט דורך אַ יוד, דער v־קלאַנג אַלעמאָל דורך צוויי וואָוון. אויף אַזאַ אופֿן זײַנען צושטאַנדגעקומען שרײַבונגען ווי שיפֿרה, דָוויד. אינגאַנצן האָבן מיר פֿאַרייִדשט די שרײַבונג פֿון די אות־נעמען (§ 29 און ווײַטערדיקע), וואָרים אויך אין העבר׳ע׳ש גופֿא איז דער אויסלייג פֿון די דאָזיקע ווערטער ניט אַבסאָלוט פֿעסט. פּאָנעטיש האָבן מיר אויך אויסגעלייגט אַזעלכע ווערטער ווי שלימעזאַלניק, קאָלבוינק, וואָס האָבן זיך אין ייִדיש אינגאַנצן געביטן לויט זייער אויסשפּראַך און פּשט.

7. אין דער פֿראַגע וועגן די דובלעטן ווי קענען / קאָנען, ריידן / רעדן אאַז״וו האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט אויף די פֿאָרמען פֿון ביידע מחברימס ריידשפּראַך. אָבער דער לערער דאַרף געדענקען, אַז דאָס ניצן די אַנדערע פֿאָרם טאָר בשום־אופֿן ניט פֿאַררעכנט ווערן פֿאַר אַ גרײַז און אַז דער תּלמיד מעג גאַנץ גלײַך שרײַבן לויט זײַן אויסשפּראַך און געשמאַק:

קענען / קאָנען, ריידן / רעדן (אָבער בלויז: דו רעדסט, ער רעדט, איר רעדט, גערעדט און בלויז: די רייד), געבאָרן / געבוירן, געשוואָרן / געשווירן, פֿאַרלאָרן / פֿאַרלוירן, טאָן / טון (און אויך געטאָן / געטון), זײַנען / זענען, זײַט / זענט.

גלייכבאַרעכטיקט זײַנען אויך (הגם דאָס איז שוין ניט שייך צו אויסלייג): ניט / נישט.

8. בנוגע נקודות רעקאָמענדירן מיר דעם לערער שטרענג זיך צו האַלטן בײַ דער שיטה, וואָס איז אָנגענומען אין דעם בוך:

אַ און אָ ווערן אַלעמאָל באַצייכנט (דעם אַלעף אָן אַ נקודה דאַרפן מיר האָבן פאַרן שטומן אַלעף); אַמבעסטן איז צו שרײַבן דעם אות מיט דער נקודה צוזאַמען (זע די פּאַראַגראַפן מיט שרײַבשריפט);

ײַ ווערט באַצייכנט מיט אַ פּתח (שרײַבן, זײַן); יי גייט אָן אַ נקודה (גיין, לייגן);

י ווערט געפּינטלט בלויז נאָך אַ וואָקאַל (רויִק, העברעיִש) און נאָך אַ קאָנסאָנאַנטישן יוד (ייִנגל);

ו ווערט געפּינטלט בלויז ביי אַ באַגעגעניש מיט אַן אַנדער ו (טוּונג; גענוג צו פּינטלען דאָס ערשטע מאָל) אָדער צוויי וואָון (וווּ, פּרוּוו).

קיין חולם ווערט ניט געשטעלט.

אין העברעיִזמען ווערט געשטעלט די נקודה בלויז אונטערן אַקצענטירטן טראָף; נאָכן דורכגיין דעם § 25 איז שוין פאַר די קינדער דער באַגריף אַקצענט קלאָר. אויב דער לערער געפינט איין, אַז ער דאַרף די קינדער לערנען שטעלן נקודות אונטער אַלע קאָנסאָנאַנטן, איז יעדנפאַלס די נקודות, וואָס שטימען מיט דער ייִדישער אויסשפּראַך: חַוָה, בְרָכָה, מַשמָעוֹת אַאַז"וו; קיין שוואָ דאַרף מען אינגאַנצן ניט שטעלן.

9. אין צוזאַמענהאַנג מיט דורכגיין די אָפּשטעלצייכנס (§§ 1—17) דאַרפן דורכגעפירט ווערן וואָס מער געניטונגען פון אינטאָנאַציע. דאָ איז דער פּלאַץ צו כאַרטיפן זיך אַ ביסל אין דעם ענין פון דעם אַ"ג „אויסדריקלעכן לייענען".

10. דאָס גרעסטע קאַפּיטל (III) איז פאַרנומען מיט ענינים פון פאָנעטיק און אויסלייג. אויב אין קלאַס זיצן צו יונגע קינדער, וועט דער לערער זיך שוין אַן עצה געבן, וועלכן טייל מאַטעריאַל ער קען איבערהיפּערן; נאָר אין אַלגעמיין האַלטן מיר, אַז פאָנעטיק איז אַן אומבאַדינגט נייטיקער טייל פון דער שפּראַכיקער אויס-בילדונג. בײַ לײַטן ווערט אַפילו אויף דער מדרגה אָפּגעגעבן נאָך מער צײַט און פּלאַץ אויף פאָנעטיק; מיר האָבן דאָס דאָ ניט גע-טאָן, כדי ניט מיטאַמאָל איבערצוּבייגן אין דער ייִדישער שול דעם

שטעקן אויף דער צווייטער זייט. עטלעכע פּרינציפּיעלע פּונקטן דאַרפן דאָ באַלויכטן ווערן.

11. די באַגריפן קלאַנג און אות מוזן שוין זײַן באַקאַנט די קינדער פון דעם אַלעף-בייז-לימוד; איצט דאַרף דער גרענעץ נאָך מער פאַרטיפט ווערן. פאַר די אותיות האָבן מיר אײַנגעהיט, טאַקע לשם דער דאָזיקער אָפּגרענעצונג, זייערע טראַדיציאָנעלע יידישע נעמען. ווען מען זאָגט: שרײַב אָן אַ b, קען זיך שאַפן אַן אילוזיע, אַז קלאַנג און אות זײַנען אידענטיש; ווען מען רעדט וועגן אַלעף, בייז, גימל, זײַנען אַראָפּ אַלע ספקות.

12. די דיפטאָנגען זײַנען פון אײנפאַכקייט וועגן ניט אויסגעטײַטשט ווי אַ סומע פון קלאַנגען.

13. רעכענענדיק זיך מיט די דיאַלעקטישע אונטערשיידן בײַ די תלמידים, האָבן מיר — צום ערשטן מאָל אין אַ יידישן לערנבוך — אַרײַנגעפירט באַזונדערע פּאַראַגראַפן פאַר דעם u-דיאַלעקט (§§ 34, 35, 44, 52, 54, 60, 62, 64) און פאַר דעם o-דיאַלעקט (§§ 36, 43); די ערשטע זײַנען באַצייכנט מיט אַ שוואַרץ קײַקעלע, די צווייטע מיט אַ שטערנדל. דאָרט, ווו די קינדער דאַרפן ניט די „געקײַקלטע" אָדער „געשטערנטע" פּאַראַגראַפן, וועט דער לערער זיי פשוט איבערהיפּערן.

14. צו § 34 איז צו באַמערקן, אַז מיר האָבן דעם פּויליש-יידישן i-קלאַנג (i, y, ī אאַז"וו) ניט דיפערענצירט, ווײַל דאָס וואָלט פאַרפירט צו ווײַט.

15. אין טייל פּאַראַגראַפן (למשל 33) איז געווען אַ נייטיקייט פון אַ פאָנעטישן שריפט. דאַרף דער לערער האָבן אין זינען, אַז אין דעם פאַל באַטייט אָ — o און ו — u. דאָס איז גרינגער איידער פאַרקערט אָ — u, ווײַל אויך דער u-דיאַלעקט האָט געציילטע ווערטער, ווו u ווערט אויסגעלייגט מיט וואָוו (קונסט, קולטור, ליטעראַטור), אינדערצײַט וואָס דער o-דיאַלעקט האָט קיין איין פאַל ניט, ווו אָ זאָל באַטייטן u.

אין עטלעכע פאַלן איז אין האַלבע לבנות אַרײַנגעפירט דער לאַטײַנישער אות אויף צו באַצייכענען דעם קלאַנג.

16. בשום־אופן טאָר מען אונדזער כּוונה ניט פאַרשטיין אַזוי, אַז מיר ווילן אַרויפצווינגען אויף דעם u-דיאַלעקט די אַ״ג „ליטווישע״ אויסשפּראַך. כּל־זמן עס איז ניטאָ קיין אַלגעמיין־גיל־טיקע אויסשפּראַך (און לעת־עתה זעען מיר נאָך ערשט די ערשטע טריט צו איר), דאַרפן די קינדער בלייבן ביי זייער דיאַלעקט. אויסמיידן דאַרף מען נאָר צו בולטע פּראָווינציאַליז־מען. אַשטייגער אין דעם גבול פון דעם o-דיאַלעקט וועט דעם לערער אויסקומען צו נאָרמאַליזירן די אויסשפּראַך פון וי (§ 36) אָדער צו רעגולירן דעם באַנוץ פון ס—ש; אין קאָנגרעספּוילן וועט מען אפשר מוזן דערנענטערן די אויסשפּראַך פון אַזעלכע ענדונגען ווי ־ער צו דער שרייבונג (אַלזאָ: יעיגער און ניט יעיגאָ אדג״ל).

17. שטאַרק געוואָרנט מוז דער לערער זיין פאַר דער אַ״ג „אָרטאָגראַפישער אויסשפּראַך״ פון אויף, זיך אאַז״וו. אין §§ 67 און 68 איז בפירוש אונטערגעשטראָכן, אַז בלויז די שרייבונג איז ביי אויף, אַרויף מיט וואָוו יוד; ריידן דאַרף מען af (אין of אַנדערע מקומות) ביים ווערבאַלן (ōf) uf ביי דער פּראָפּאָזיציע, צוגאָב. דאָס אייגענע ביים וואָרט ביי: aj ווערט גערעדט בלויז אונטערן אַקצענט (איך האָב דאָס ביי מיר), און ווייטער איז § 72 אויסן בלויז די שרייבונג. אויך ביי „זיך״ דאָס אייגענע. די פראַגע וועגן דעם, ווי אַזוי אַרויסצוריידן, איז אין כּלל פון § 66 בכיוון אויסגעמיטן.

18. די קינדער, וואָס וועלן דאָס ניט וויסן, וועט דער לערער מוזן דערקלערן, אַז דאָס וואָרט ראָוו אין § 62 מיינט: גראָבן.

אינהאַלט:

זײַטל

I. זאַץ . . . . . 3 — 19

1. אַ געדאַנק 3

2 — 3. פּינטל 4

4 — 7. פּינטל־אינטאָנאַציע 6

8 — 12. טראָפּ (זאַץ־אַקצענט) 10

13 — 17. פּרעגצייכן און אויסרופֿצייכן 14

II. וואָרט . . . . . 20 — 29

18. ווערטער אין זאַץ 20

19. צונויפֿגעשטעלטע ווערטער 21

20 — 21. געקירצטע ווערטער 22

22 — 24. טראָף 24

25. וואָרט־אַקצענט 27

26 — 27. איבערטראָגונג פֿון איין שורה אין דער צווייטער . 28

III. קלאַנג און אות . . . . . 30 — 86

28. קלאַנגען אין וואָרט 30

29 — 30. דער יידישער אַלפֿאַ־בייז 31

31 — 32. ווי אַזוי דער קלאַנג ווערט באַצייכנט אין שרײַבן . 32

33. אַליינהילכערס 34

● 34. י — ו 35

● 35. י — ע 37

* 36. וי — יי 37

37 — 39. מיטהילכערס 39

40 — 42. פֿאַרשיידענע מינים אַלעף 42

* 43. ענג, ענק 45

● 44. ע 46

45. ענג, ענק 47

זייטל

46. אנג, אנק 48
47 — 48. ווייכע מיטהילכערס 50
49. פן 52
50 — 51. פ — ב 54
● 52. פ — ב 58
53. ט — ד 59
● 54. ט — ד 61
55. טס 63
56. דס 64
57. דט 65
58. יק 66
59. ק — ג 68
● 60. ק — ג 70
61. פ — וו 73
● 62. פ — וו 73
63. ס — ז 74
● 64. ס — ז 76
65. לעך 77
66. זיך 79
67. אויף 80
68. ארויף 82
69. פונאנדער 82
70. צונויף, צוזאמען 83
71. צו, צע 84
72. ביי 86
א פאר באמערקונגען פאר דעם לערער . . . 89
אינהאלט 94

From The Library Of
HAROLD A. DAVIS
Lombard, Illinois